

Dječji doživljaj ispričane priče

Belić, Tina

Undergraduate thesis / Završni rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:768621>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-05-07**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education -
Digital repository](#)



**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ**

**TINA BELIĆ
ZAVRŠNI RAD**

DJEČJI DOŽIVLJAJ ISPRIČANE PRIČE

Petrinja, rujan 2016.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ
(Petrinja)

PREDMET:

ZAVRŠNI RAD

Ime i prezime pristupnika: Tina Belić

TEMA ZAVRŠNOG RADA: Dječji doživljaj ispričane priče

MENTOR: doc. dr. sc. Vladimira Velički

SURADNICA PRI IZRADI ZAVRŠNOGA RADA: Božica Vuić,
prof.

Zagreb, srpanj 2016.

SAŽETAK.....	1
SUMMARY	2
UVOD	3
1. PRIČA.....	5
1.1. DJEČJA PRIČA.....	5
1.1.1. Istraživanje Karol Visinko	6
1.2. PRIPOVJEDAČ I KOMPETENCIJE PRIPOVJEDAČA	7
1.3. PRIČANJE PRIČA	10
1.3.1. Pričanje i geste	13
1.3.2. Slikovnica.....	15
1.3.3. Formule u pričama	17
1.3.4. Atmosfera i prostor	17
1.3.5. Doživljaj priče.....	18
2. PROVJERA U NEPOSREDNOJ METODIČKOJ PRAKSI	19
2.1. PRIČANJE PRIČE BEZ SREDSTVA I POMAGALA	23
2.1.1. Zagreb, DV <i>Travno</i> , mješovita odgojna skupina (3.-7. god.)	23
2.1.2. Petrinja, DV <i>Petrinčica</i> , starija skupina (5-6 god.).....	28
2.2. PRIČANJE PRIČE UZ POMOĆ RAZNIH SREDSTVA	34
2.2.1. Zagreb, DV <i>Travno</i> , mješovita odgojna skupina (3.-7. god.)	34
2.2.2. Petrinja, DV <i>Petrinčica</i> , predškolci (6.-7. god.)	39
2.2.3. Petrinja, DV <i>Petrinčica</i> , mlađa skupina (3.-4. god.).....	45
2.3. PRIČANJE UZ POMOĆ SLIKA IZ SLIKOVNICE	49
2.3.1. Petrinja, DV <i>Petrinčica</i> , srednja skupina (4.-5. god.).....	49
ZAKLJUČAK	52
LITERATURA.....	54
POPIS SLIKA KOJE PRIKAZUJU DJEČJU IGRU I DJEČJE	
LIKOVNO STVARANJE.....	55
KRATKA BIOGRAFSKA BILJEŠKA	57
IZJAVA O SAMOSTALNOJ IZRADI RADA.....	58
IZJAVA O JAVNOJ OBRANI RADA	59

Sažetak

Dječja priča danas je prisutna u roditeljskom domu, školi, mnogobrojnim ustanovama, no najviše je prisutna u vrtiću. Kako će djeca doživjeti priču, ovisi o mnogim čimbenicima, kao što su pričanje priče, geste, mimika lica, pokreti tijela, promjene glasova itd. U samom nazivu pojma „dječja priča“ naglasak je na djetetu stoga je potrebno svaki aspekt pričanja priče prilagoditi djetetu kako bi ono što bolje razumjelo priču. Svrha ovog završnog rada je kroz razne načine pričanja priče otkriti kako djeca reagiraju na određene metodičke pristupe, a krajnji cilj je otkriti koji je 'najbolji' način pričanja priče odnosno kroz koji će metodički pristup djeca najbolje doživjeti priču. Kako bi se što vjerodostojnije prikazao dječji doživljaj ispričane priče, provedla se provjera u neposrednoj metodičkoj praksi u dvije odgojne skupine u DV *Travno* u Zagrebu te u četiri odgojne skupine u DV *Petrinčica* u Petrinji. Provjerom se otkrilo kako djeca reagiraju na pričanje priče *Tri jarca vjetropira* (Velički, 2013) korištenjem gesti, korištenjem slika iz slikovnice te samom pričom, bez ikakvih pomagala. Uz pomoć audiovizualnog medija (snimke) provedena je refleksija i samorefleksija tijekom čega je uočeno da samo pričanje priče znatno manje motivira djecu u odnosu na pričanje priče uz pomoć gesti, pokreta tijela, mimike lica i slično te pričanje priče uz pomoć slika iz slikovnice.

Ključne riječi: pričanje priče, priča, djeca, vrtić, odgojitelj

Summary

Today children's story is present in the parental home, school, numerous institutions, but most present in the kindergarten. How will children experience the story depends on many factors, such as story telling, gestures, facial expressions, body movements, voice changes and so on. In the name of the concept of "children's story" the emphasis is on the child, therefore, we need to adapt every aspect of storytelling to the child how he/she could better understand the story. The purpose of this final work is to discover how children react to certain methodological approaches through a variety of ways of telling a story, and the ultimate goal is to discover what is the 'best' way of telling a story, through which methodical approach will children have the best experience of the story. How we could credibly demonstrate the children's experience of told story, the research was carried out in two educational groups in DV Travno in Zagreb and four educational groups in DV Petrinjčica in Petrinja. The research revealed how children react to the story telling Tri jarca vjetropira (Velički, 2013) using gestures, using images from the picture book and the story itself, without any help. Reflection and self-reflection were carried out with the help of audiovisual media (tape) during which was observed that the story telling without use of any expression, much less motivates children in relation to the story telling with the help of gestures, body movement, facial expressions, etc., and story telling with the help of images from picture books.

Key words: story telling, story, children, kindergarten, educator

Uvod

Tijekom djetinjstva i odrastanja priča ima veliku ulogu u dječjim životima. Ona ih uveseljava, rastužuje, ostavlja u čudu, pomaže im da stvore svoj svijet mašte i da se lakše nose s 'problemima djetinjstva'. Priče im pričaju mame, očevi, bake, djedovi, odgojitelji/ce u vrtiću, učitelji/ce. Svatko od njih ima svoj *stil* pričanja priče. Neki u svoje pričanje uključuju cijelo svoje tijelo koristeći se raznim gestama, mimikama, pokretima tijela, mijenjanjem glasova, dok neki ravnodušno pričaju priču zbog raznoraznih razloga kao što su npr. nezainteresiranost, umor, obveze.

„Budući da je govorništvo danas vrlo zanemareno umijeće i da smo sve više suočeni s činjenicom kako živimo u svijetu u kojem su riječi izgubile svoju vrijednost i koriste se olako, izuzetno je važno ponovo promisliti koju snagu izgovorena riječ u sebi nosi i na koji način djeluje na sugovornika, odnosno oblikuje ga. Sve više dolazi i do potpunog negiranja odnosno neprepoznavanja značajnosti riječi, značenja smisla i poruke koje prenose. Više i ne očekujemo nešto više osim informacije. Nismo uzbuđeni, dirnuti, poneseni. Kao da je svetost riječi nestala iz naše svakodnevnice. Ispraznom uporabom, lošim govorom, riječ gubi navedeni smisao, a utjecaj koji ona ima na razvoj dječjega govora, pa i na cjelokupan razvoj djeteta, postaje upitan. Posebno valja imati na umu da dijete govor prima još intenzivnije od odraslih“ (Velički, 2013, str. 60-61).

Djeca mlađe dobi ne mogu razumjeti riječi koje čuju, ali vole slušati glas odraslog koji govori. Djeca vole mijenjanje tempa, dinamike, boje glasa, a poslije kada nauče značenja riječi te sastavnice postaju sporedne, ali i dalje bitne za dječji doživljaj priče. Uz glas, veliko značenje se pridaje i gestama, pokretima cijelog tijela, mimikama lica jer pritom djeca lakše prate i pamte priču. Također, doživljaj priče je drugačiji odnosno djeci je zanimljivije slušati priču kada se odrasli koji priča priču služi gestama, pokretima i mimikom. Govor upućen djetetu ima značajan utjecaj na njegov osjećajni život, može ga potaknuti ili osiromašiti njegov razvoj, posebno emocionalni i socijalni aspekt.

Većina ljudi i dan danas smatra da je samo važno da djeci ispričamo priču ali da način na koji ćemo ju ispričati ne igra veliku ulogu. Cilj ovog završnog rada je bio ustanoviti je li istina da se najveća pažnja treba pridavati samo tome da se priča ispriča ili je ipak važno uključiti i druge sastavnice u pričanje priče kao što su geste,

mimika lica i sl. Suvremena literatura prednost daje pričanju priče uz pomoć dodatnih elemenata (geste, mimika lica, sredstva i sl.). Da bi se ustanovilo je li zaista tako, potrebno je postojeće teorijske postavke ovjeriti u praksi. Provjera u neposrednoj metodičkoj praksi provedena je u DV *Travno* (Zagreb) u dvije mješovite skupine te u DV *Petrinčica* (Petrinja) u 4 odgojne skupine – mlađa, srednja, starija i predškolci. Priča koja se koristila u navedenoj provjeri je narodna priča iz Skandinavije *Tri jarca vjetropira* koju se može pronaći u knjizi Vladimire Velički „Pričanje priča – stvaranje priča“ (str. 143).

U tri skupine priča je ispričana uz pomoć gesti, mimike lica, pokreta tijela i sl., u dvije skupine priča je ispričana korištenjem glasa čiji se tempo, intonacija i boja ne mijenjaju tijekom cijele priče, a u jednoj skupini priča je ispričana uz pomoć slika iz slikovnice. Pretpostavka je bila da motivacija ovisi o samom pričanju priče, a navedena pretpostavka se pokazala istinitom kroz (ne)aktivno sudjelovanje djece u raznim centrima aktivnosti koji su bili postavljeni nakon priče. Također, kroz ponavljanje priče, u kojem su sudjelovala djeca, uvidjelo se koliko su bitni pokreti tijela odgojitelja, promjene boje glasa (timbara) tijekom pričanja priče koje potiču djecu na *kopiranje* odgojitelja.

No najprije važno je odrediti pojam priče.

1. Priča

Priče unose red u kaos suvremenog života, daruju nam predvidljivost umjesto neizvjesnosti, ritam i strukturu (Velički, 2013, str. 11).

Postoje mnoge definicije priče, a nekoliko ćemo ih ovdje navesti.

Priča je jezična tvorevina koja ima svoj početak i kraj, u kojoj se određena radnja zbiva u određenom prostoru i vremenu, a čiji događaji mogu biti izmišljeni i stvarni.

Prema Dubravki Težak (1991) u literaturi iz područja dječje književnosti priča se upotrebljava „kao termin najšireg značenja koji može zamijeniti sve ostale nazive za kratke prozne vrste“. Priča je, dakle, nadređen pojam koji obuhvaća kraće narativne tvorevine nazvane podvrstama priče, a to su bajka, fantastična priča i pripovijetka. Milan Crnković (1978) je utvrdio razlikovanje priče od pripovijetke. On kaže da su naziv priča rabili urednici i dječji pisci 19. st. te oni na početku 20. st. i razlikovali pripovijetku kao tekst bez čudesnog i priču kao tekst s elementima čudesnog (Visinko, 2005).

1.1. Dječja priča

Dubravka Težak je u svojem tekstu *O recepciji dječje priče* (1989) odredila elemente prema kojima dječju priču razlikujemo od priče za odrasle: dječja priča je kraća prozna vrsta, u dječjoj priči se koristi djetetu razumljiv, jednostavan stil pisanja, djeci bliski motivi, pretežito iz njihova života, pojavnost više likova, ali s usmjerenošću na jedan lik do dva lika, koji su najčešće djeca, s tim što se unutarnjost likova ne produbljuje, te na prikaz jednog događaja. Dječja pažnja je kratkotrajna stoga se ne preporučuje pričati duže priče jer se pritom gubi pažnja. Također, ukoliko je radnja priče usmjerena na više likova/događaja djeca neće uspjeti obratiti pažnju na svaki lik/događaj i to će dovesti do gubitka pažnje.

„U dječjoj se priči ne očekuje složenost radnje niti zamršenost suodnosa među likovima koju valja gonetati. Pa ipak, mnoge dječje priče, bajke, posebice fantastične priče, u sebi nose složenost i zamršenost, ali se unatoč tomu čitaju i prepričavaju pa su gdjekad prihvaćene i drage, a kadšto daleke i strane. Zapravo, recepcija dječje priče ovisi o više čimbenika (o djetetu, o posredniku – roditelju, odgojitelju, učitelju

– o komunikacijskoj situaciji“ (Visinko, 2005, str. 36). Najvažniji čimbenik za recepciju dječje priče je dijete. Priča mora biti u skladu s djetetovim godinama, potrebama i interesima. Nadalje, mnoge priče su složene i zamršene, ali unatoč tome mogu se pričati ukoliko ih odgajatelj prilagodi djeci. Važno je i osigurati adekvatne uvjete kako bi se priča mogla ispričati, odnosno potrebno je ukloniti sve ono što bi moglo preusmjeriti dječju pažnju.

Umjesto likova djece mogu se pojaviti i životinje, biljke i izmišljena bića te oživljena predmetna stvarnost. (Visinko, 2005) Ovaj primjer potkrepljen je pričom koja se koristila tijekom provjere u neposrednoj metodičkoj praksi *Tri jarca vjetropira*, u kojoj su likovi tri jarca i div.

Do svoje treće godine dijete nije sposobno za praćenje priče, niti je za to zainteresirano, ali to ne znači da mu neće biti ugodno slušanje pričanja priče prije spavanja ili u nekom kratkom predahu. Potkraj toga razdoblja dijete se može početi zanimati za neku od slika iz priče, za neki lik, njegov izgled i govor pa će o tome vrlo rado slušati višekratno. U dobi od treće do sedme godine dijete može shvatiti cjelinu i sposobno je pratiti kraće priče što se pokazalo u mlađoj vrtićkoj skupini u Petrinji, gdje su djeca u dobi od 3 godine uspješno pratila priču i kasnije je samostalno prepričavala

1.1.1. Istraživanje Karol Visinko

Dio istraživanja Karol Visinko (1997.-2004.), koje je opisala u svojoj knjizi *Dječja priča – teorija, recepcija i interpretacija*, može se smatrati temeljem za ovu provjeru u neposrednoj metodičkoj praksi. U njezinu istraživanju sudjelovalo je 52 učitelja, 60 odgojitelja, 244 roditelja predškolske djece, 278 roditelja osnovnoškolske djece, 315 učenika osnovne škole i 100 studenata (budućih učitelja). Visinko je prilikom istraživanja promatrala i odnos 'kazivanja' i 'čitanja' i zapazila određene, generacijski uvjetovane razlike. Tako su se nekada našim roditeljima, osobito onim starijima te starijim učiteljima i odgojiteljima, više 'kazivali' nego što su im čitali dok se ispitanici mlađe dobi, osobito studenti i učenici, izjašnjavaju da im se ipak više 'čitalo'. Prema spomenutom istraživanju autorice Visinko (2005) razlozi su mnogobrojni među kojima se izdvajaju sljedeći: prezaposlenost roditelja, bake i

djedovi više ne čuvaju djecu već odgojno-obrazovne ustanove, djeci se više puštaju animirani filmovi na televizoru, a manje im se priča/čita priča.

„Pri korištenju dječje priče u odgojnoj i nastavnoj djelatnosti do izražaja dolaze mnoge osobitosti odgojitelja i učitelja. Nadasve je važno poznavati umjetničko biće priče koju odabiremo za čitanje/interpretaciju. Potrebna su i teorijska znanja o dječjoj priči i njezinu razvoju“ (Visinko, 2005). Odgojitelji i učitelji trebali bi biti profesionalci u pričanju priče, no naravno, to ne dolazi spontano. Nemaju svi dar izražajno pričati priču, ali pričanje se može naučiti, samo je potreban trud i upornost. Da bi uopće mogli pričati neku priču, potrebno ju je znati od početka do kraja. Također, odraslom koji priča priču, priča se treba sviđati i treba se veseliti pričanju jer djeca čitaju 'skrivenе poruke' i lako će dokučiti da odgojitelju priča nije zanimljiva ili se ne slaže s njom. Mnoga istraživanja pokazuju da djeca u odraslima vide uzor – ako odrasli priču pričaju nezainteresirano, kao da je priča dosadna, onda će ju i djeca doživjeti na isti način.

Nadalje, istraživanje Karol Visinko (2005) otkrilo je da je za mnoge odgojiteljice priča odgojno sredstvo, a zatim poticaj za razvijanje mašte te polazište u mnogim oblicima stvaralaštva. Odgojitelji u književnome sadržaju traže odgojne sastavnice, a trebali bi se usredotočiti na 'doživljaj susreta djeteta i umjetničkog svijeta priče'. Priča nudi velike mogućnosti, a na odraslima je kako će te mogućnosti iskoristiti. Priča se ne može koristiti samo u 'odgojne svrhe', već i njom treba poticati dječju maštu, stvaralaštvo i koristiti ju za zabavu.

1.2. Pripovjedač i kompetencije pripovjedača

Priča može biti ispričana različitim sredstvima i na različite načine, ali je uvijek netko mora ispričati. U strukturi priče tako je uloga pripovjedača nezaobilazna. Pripovjedač je uvijek samo uloga koju za sasvim određenu priču autor dodjeljuje samom sebi. Solar (1994) kaže da se „pripovjedač ne može poistovjetiti sa zbiljskom osobom autora čak ni tada kada nastupa kao da izravno pripovijeda priču o vlastitom životu, jer čak i tada on piše umjetničko djelo.“ Prema relevantnoj literaturi (Solar, 1994, 2004; Biti, 2000, Grdešić, 2015) pripovjedač je zasebna naratološka kategorija koja je nezaobilazna u promišljanju strukture priče i koju treba jasno razlikovati od autora književnoga djela pa čak i onda kada je subjektivan, nepouzdan, kada

pripovijeda u prvom licu. Svaka priča teži tome da bude ispričana. O pričanju priča i načinu njezina ostvarenja govori se još u antičkoj Grčkoj u okviru retorike, kao oblika govorništva o kojoj je pisao starogrčki filozof Aristotel. Retorika je bila temelj za stjecanje umijeća govorenja, ali je služila i za izobrazbu govornika (Pandžić, 2001). U Aristotelovoj drugoj knjizi *Retorike*, najveći dio afirmira se kroz osobine govornika, ali i slušatelja, ističući razboritost, krepost i dobrohotnost kao glavne elemente za uvjerljivost govornika (Pandžić, 2001). U samim početcima, da bi netko postao pripovjedač, morao je, prema Vladimiri Velički (2013) imati određeno umijeće, ali i talent. Pripovjedači su bili svojevrsni prenositelji i samim time čuvari životnih mudrosti i životne vedrine jer su svojim slušateljima prenosili poruku da se sve poteškoće, nedaće i dileme mogu svladati (Velički, 2013). I danas, pripovjedač osobito onaj koji pripovijeda djeci mora posjedovati određene osnovne kompetencije kako bi mogao kvalitetno ispričati priču. Djeca od pripovjedača očekuju sigurno vodstvo kroz priču. Pričanje priča može uspjeti samo ako pripovjedač voli odabranu priču, ako je ona postala dio njega. Tek tada on priču može prenijeti djeci (Velički, 2013).

Velički (2013) prema Johannesu Markelu, ističe pravila koja bi dobar pripovjedač priča morao uvažiti:

- Kad god je moguće pričati bez tekstualnoga predloška, tako da napamet zna tijek radnje priče. Prije samog pričanja priče, priču je potrebno pročitati i zapamtiti. Kako bi se lakše zapamtila priču, potrebno je tekst pročitati nekoliko puta naglas, tj. pročitati unutar jedne skupine, a potom se treba oslobađati predloška tako da se ključni događaji predoče u svijesti poput "unutrašnjeg" filma, te ako je potrebno, tijek radnje nanovo raščlaniti odnosno promijeniti.
- U pripovijedanje potrebno je uklopiti formulaična ponavljanja jer ona olakšavaju djeci pamćenje priče. To su najčešće određene uvijek iste rečenice, sintagme, stihovi kao i dijalozi između likova, ponekad cijeli prozni odjeljci ili pak samo jedna jedina riječ. Prilikom priprema za pričanje treba svjesno potražiti formule, a ako ih nema, treba ih dodati.
- S djecom održavati kontakt očima koji omogućuje da pridobimo dječju pažnju.

- Kad god je moguće, pričati u krugu kako bi se postigla prisna atmosferu.
- Upotrebljavati geste i mimiku koje su od izuzetne važnosti za pričanje priče.
- Ponekad upotrijebiti određena odabrana sredstva.
- Uvažavati vrednote govorenoga jezika – intenzitet, intonaciju, ritam, stanku, tempo, timbar jer te vrednote tekst priče čine zanimljivijim i djeci dodatno atraktivnijim. .
- Eventualno upotrijebiti različitu boju glasa za različite uloge. Važno je da glas pripovjedača nije jednoličan odnosno da djeca znaju kada koji lik govori. Primjerice, ako se u priči radi o medvjedu i mišu, medvjed će imati dublji i grublji glas, govorit će sporije, a kada govori miš potrebna je viša intonacija glasa te je moguće govoriti tiše i malo brže govor.
- Igrati se glasom – jačina, ritam, brzina itd.
- Umetnuti stanke. Priča se ne priča u jednom dahu. Potrebno je umetnuti stanke iza odgovarajućih odlomaka kako bi djeca lakše pratila priču i pokušala razumjeti *što se upravo dogodilo*. Stanke ili pauze omogućuju djeci da procesuiraju ono što su čula na kognitivnoj i emocionalnoj razini jer ono što je rečeno prije ili nakon izvjesne pauze dodatno je značenjski markirano.
- Upotrebljavati jezik koji djeca razumiju, ali ga istovremeno obogatiti kako bi djeci bili dobar govorni uzor.
- Uključiti djecu u priču. To se može postići na razne načine kao npr. djeca ponavljaju priču, stvaraju nastavak priče, smišljaju predstavu na temelju priče. Tijekom pričanja priče djeci treba omogućiti da komentiraju ono što su čuli, pozivati ih da ponove određene riječi ili pokrete i sl.
- Ukoliko je potrebno, nepoznate riječi unaprijed objasniti prije pričanja priče. Poželjno bi bilo da djeca sama izraze svoje mišljenje o značenju te riječi kao npr. u priči *Tri jarca vjetropira*. Djeca nisu znala što znači riječ vjetropir, ali su pokušala pogoditi značenje. Naposljetku, kad više nisu imali ideja, otkrili smo im pravo značenje.

Prema Velički (2013), prije pričanja priče važno je:

- Prvo se samostalno pozabaviti slikama u određenoj priči te uvidjeti koliko su primjerene djeci.
- Razmisliti o osnovnom tonu priče, odnosno kako je doživljavamo nakon što je nekoliko puta pročitamo – odgajatelj svaki put kad priča priču, treba je ispričati s jednakim entuzijazmom i čuđenjem kao da je prvi put priča.
- Promatrati slike u svojoj mašti – kako izgledaju likovi, koje slike u odgajatelju izazivaju pojedine rečenice.
- Razmisliti o simbolima i pokušati ih sebi protumačiti – svaki simbol ima svoje značenje stoga je potrebno razmisliti o njima i pokušati ih objasniti samom sebi kako bi ih kasnije mogli objasniti i djeci.
- Razmisliti kako bi odabrana priča mogla djelovati na djecu – svaka priča u sebi nosi neku skrivenu poruku koju djeca mogu dešifrirati, stoga pri odabiru svake priče odgajatelj mora promatrati koji je mogući utjecaj odabrane priče na djecu.
- Veseliti se pričanju – da bi se veselili pričanju, odgajatelj treba izabrati priču koju voli odnosno koja mu se sviđa, a da je istovremeno primjerena djeci.
- Biti svjesni da pričamo zbog djece – priče su namijenjene djeci, njima se prenosi i sadržaj i određene ideje, poruke, radost zbog nekih događaja, čuđenje zbog istih i sl.
- Pripaziti da nakon pričanja ostane vremena za smirenje i opuštanje, tj. za preradu doživljaja – postavljanjem pitanja, razgovorom o priči i sl.
- Probuditi u slušateljima radost zbog vlastitog pripovijedanja – ako je priča dobro ispričana, ostvarit će se krajnji cilj, a to je radost slušatelja odnosno djece zbog ispričane priče.

1.3. Pričanje priča

Kada odgajatelj priča priču dijete, u sebi stvara slike na temelju riječi. Međutim, zbog izvanjskih je slika sposobnost stvaranja unutarnjih slika manja. Tijekom slušanja priče često se kod djece primjećuje nemir, nestrpljivost, gotovo nepovjerenje prema sadržaju. Stoga je vrlo često potrebno pričanje obogatiti i drugim elementima,

najčešće vizualnim (geste, sredstva...), ali i onima koji se obraćaju i drugim osjetilima. Pričajući (a ne čitajući) uspostavlja se kontakt s djecom, prije svega pogledom, naglašavanjem određenih riječi, ovisno o potrebi i situaciji, te pokretom (mimikom i gestama). Taj kontakt nije moguć ukoliko između djece i odgajatelja stoji papir s pričom jer on onemogućuje da djeci da pravi doživljaj priče. Prema Velički (2013) pričanje nadopunjeno gestama pobuđuje dječji interes i potiče koncentraciju, a istovremeno djeca dobivaju nešto što mogu slušati i gledati.

„Nikada ne smijemo smetnuti s uma da kad pričamo, itekako utječemo na druge. Energija koju pripovjedač ulaže u pričanje i usmjerava prema djeci, vraća mu se putem njihovoga oduševljenja tijekom samoga pripovijedanja“ (Velički, 2013, str. 47). mnogi odgajatelji su često bili svjedocima djetetova oduševljenja nekom pričom, kada ih je gledalo 'razrogačenih' očiju i molilo ih da ponovo ispričaju priču.

Vladimira Velički (2013) više puta naglašava kako je priču moguće kvalitetno prenijeti djeci samo ako je odrasla osoba za nju otvorena kako bi ju inspirirala za pričanje te da će je moći kvalitetno ispričati samo ako je ona zaista „njegova“ priča, ako je u skladu s njegovim vrednotama, stavovima, iskustvom i željama. Pronalaženje odgovarajuće priče zadatak je svakog odraslog koji priča priču i nitko drugi to ne može obaviti. Ukoliko odgojitelj od svojeg kolege ili neke druge osobe traži da mu izabere priču, pokazuje nezainteresiranost i lijenost da djeci prenese pravu vrijednost određene priče. Nemoguće je uvjeriti djecu u nešto u što nismo i sami uvjereni. Djeca mnogo toga vide i zaključuju na osnovi neverbalnog ponašanja odrasle osobe.

Nakon što se odlučilo koju priču ispričati, postavlja se pitanje kako upamtiti priču. To se postiže koncentriranjem i pamćenjem pojedinačnih bitnih elemenata i *formula* koji omogućuju pregled nad cijelom pričom i na temelju kojih se improvizira pričanje.

Prema Velički (2013) prije pričanja je potrebno:

- Razmisliti kako možemo priču prilagoditi malom slušatelju. Djeca ne razmišljaju kao odrasli stoga je potrebno staviti se u njihovu poziciju i iz njihove perspektive pokušati razumjeti priču. Ako pripovjedač smatra da dijete neće razumjeti neke dijelove priče, potrebno je taj dio promijeniti odnosno prilagoditi djetetu.

- Osigurati dovoljno vremena za pričanje. Vrlo je važno osigurati vrijeme i za moguća dječja pitanja, razgovor, pojašnjavanja i nastavljavanje priče. Pričanje priče nema 'fiksni' raspored. Ono treba biti fleksibilno i prilagođavati se dječjim potrebama i željama. Ako djeca žele da se priča ponovi, onda bi to i trebalo učiniti. Svako dječje pitanje zaslužuje odgovor.
- Izabrati pravo vrijeme za pričanje kako bismo stvorili dobru atmosferu za slušanje. Osobito nakon što je bilo aktivno, često nakon tjelesnih aktivnosti, dijete je spremno za slušanje.
- Unatoč dječjim molbama za pričanjem još jedne priče, preporuča se ispričati samo jednu priču i pritom razmisliti o mogućnostima produbljivanja.
- Obratiti pozornost na govornu interpretaciju priče. Potrebno je uvažavati vrednote govorenoga jezika – intenzitet, intonaciju, ritam, stanku, tempo. Primarna zadaća interpretativnog čitanja je prenijeti autorove misli i osjećaje, oživotvoriti emocionalnu i logičku stranu teksta.
- Osluškivati priču i zapitati se: koliko nam ta priča može pomoći u razumijevanju djeteta i kolika pomoć pri odgoju nam priča može biti, na koji način ona može usmjeriti naše ponašanje kao odgojitelja? Priču nikad ne treba čitati površno. Potrebno ju je produbiti i otkriti koje skrivene poruke nosi i koje vrijednosti prenosi djeci.
- Uvijek se iznova vraćati priči, doživjeti njezinu napetost i poetičnost, kao i melodiju koju priča sadrži. Priča se može pričati više puta kroz nekoliko tjedana, ali je potrebno da uvijek vlada napetost, neizvjesnost, kao da prvi put pričamo priču.
- Tekst priče ne učimo napamet, već se nastoji steći unutrašnji uvid i doživjeti priču u njezinoj cjelovitosti. Tek tada će odgajatelj biti u mogućnosti kvalitetno je prenijeti djeci.

Pravila za lakše pričanje priče su:

- Tekst tri puta pročitati naglas, nakon toga ga maknuti – pripovjedač odnosno odgajatelj tekst *čita* tri puta naglas sam sebi, a potom *priča*

pred „publikom“ – to mogu biti prijatelji, partner, obitelj ili netko pred kime imamo manju tremu.

- Predočiti sebi događaje poput „unutrašnjeg“ filma – pripovjedač treba zamisliti „unutrašnji“ film u svojoj glavi koji prati događaje iz priče, zamisliti likove, međuodnos likova i ambijent. U stvaranje „unutrašnjeg“ filma bilo bi poželjno uključiti što više osjetila. Kada stvori „unutrašnji“ film u svojoj glavi lakše će zapamtiti priču, a samim time i povećava i lakoću prenošenja odnosno pričanja priče djeci.
- Tijek radnje nanovo raščlaniti odnosno promijeniti – ukoliko je to potrebno odnosno ukoliko je radnju potrebno prilagoditi djeci (Velički, 2013).

1.3.1. Pričanje i geste

Postoji mnogo vrsta komunikacije kod kojih se ne služi govorom, odnosno riječima. To su poruke koje se šalju pomoću pokreta nekog dijela tijela, naročito lica, a ponekad i cijelog tijela (držanje). Najčešća i najvažnija metoda neverbalne komunikacije je slanje poruka pomoću pokreta tijela. U komunikologiji se to naziva kinestetska komunikacija. Kinestetske poruke su sve vrste poruka koje se prenose pomoću svih vrsta tjelesnih pokreta – od mimike lica do držanja tijela. Pored korištenja riječi, ovo je najrašireniji i najvažniji način komunikacije. Govor tijela je najstariji način sporazumijevanja među ljudima. U pretpovijesti je čovjekov prvi jezik bio pokret. I mala djeca mogu razumjeti značenje pokreta prije nego što nauče značenja riječi (Korošec, 2004).

„Pogrešno je ograničiti se samo na verbalnu komunikaciju. Izgovorena riječ nije jedini i najvažniji način komunikacije. Kako šaljemo poruku je jednako važno, ili čak važnije. Tu već govorimo o neverbalnoj komunikaciji. Ponekad shvaćamo pravo značenje riječi samo kad su povezane s mimikom, bojom i visinom glasa te položajem govornikovog tijela i popratnom gestikulacijom“ (Korošec, 2004, str. 25-26). Isto što vrijedi za neverbalnu komunikaciju vrijedi i za neverbalno pričanje priča odnosno verbalno pričanje priča praćeno neverbalnim elementima. Ako odgojitelj djeci priča priču u kojoj je lik nesretan potrebno je i izraz lica prilagoditi raspoloženju lika. Odgojitelj ne može pričati sa smiješkom događaj u kojoj je lik

nesretan jer ta nepovezanost unutrašnjeg događaja i vanjskog izgleda može zbuniti djecu.

„Prikazivanje gestama je za pripovjedača puno više od pukog ukrašavanja. Još jače od svakodnevnog usmenog pričanja, pričanje priča praćeno je znakovima koji prate govor i neverbalnim razumijevanjem između pripovjedača i slušatelja. To objašnjava samo pričanje – pričati znači napustiti sadašnju situaciju na koju se svakodnevna komunikacija odnosi i prijeći u prošlu ili fiktivnu situaciju ili radnju kontekst pričanje mora tek biti konstruiran u predodžbama“ (Velički, 2013, str. 65).

Prikazivanje gestama podržava sposobnost predočavanja. Geste idu ruku pod ruku s radnjom, one prizivaju predodžbe, a predodžbe opet izazivaju geste. Pričanje uz pomoć gesta možemo smatrati audiovizualnim predstavljanjem. Kao i svi neverbalni znakovi, ni gestovni znakovi nisu precizni, već se fiksiraju tek u kontekstu priče. Jednom utvrđeni, mogu biti uvijek iznova upotrebljavani na isti način i ritmiziraju pritom priču slično kao i jezične/govorne formule. Djeca lakše pamte priču ukoliko se neke geste pojavljuju više puta tijekom priče, npr. u priči *Tri jarca vjetropira* div je uz ponavljanje istih rečenica, koristio i iste izraze lica (ljutit pogled) i pokrete tijela (ruke na boku) što je djeci uvelike pomoglo da na lakši i zanimljiv način zapamte priču.

„Gestovno prikazivanje zahtijeva pripremu. Da bismo za jednu priču pronašli način/formu izgovaranja koju možemo iskoristiti pred manjom publikom, dovoljno ju je nekoliko puta ispričati, najbolje prvo pred dobrim znancima, a kod trećeg ili četvrtog puta već će sama silaziti s jezika. Prikazivanje gestama mora, suprotno tome, biti određeno nešto svjesnije. I ovdje se pruža mogućnost pričanje pred manjim, poznatim auditorijem, pri ćemo moramo paziti kada i na koji način pokrećemo ruke, tijelo ili lice. Čim postanemo svjesni tih impulsa, trebamo ih povećati i na taj način dolazimo do takvoga načina prikazivanja koji odgovara našim mogućnostima. Kod ciljanijeg pripremanja bilo bi uputno potražiti svjesno moguće načine gestovnog prikazivanja određenih dijelova teksta i isprobati više njih – pred ogledalom ili pred nekim povjerljivim“ (Velički, 2013, str. 66). Pred djecu treba doći spreman, s unaprijed određenim formulama i gestama. Ako je odgajatelj priču pročitao samo jednom, velika je vjerojatnost da će pojedine dijelove priče zaboraviti, a stvaranje određenih formula biti će nemoguće.

Za pričanje priči i bajki pred djecom gesta je od posebne važnosti. Neke priče i bajke same po sebi nisu prilagođene djeci, a puno njihovih elemenata, kao ni arhaični jezik, današnja djeca ne razumiju. Također, rječnik današnje djece sve je oskudniji. Sve više je situacija da današnja djeca ne razumiju one riječi za koje bismo pomislili da bi ih trebala razumjeti, prije svega zbog nedostatnoga iskustva, odnosno doticaja s novim riječima. U današnjem vremenu, kada prevladavaju digitalni mediji, djeca nemaju pravi govorni uzor. Odrasli koriste riječi kako bi prenijeli informacije, a manje pažnje posvećuje se obogaćivanju dječjeg rječnika. Autorica Velički (2013) navodi primjer bunara iz kojeg se izvlači voda. Mnoga djeca ne znaju što je bunar, međutim, ako odrasli gestama to pokaže, djeca stvaraju konkretnu sliku dubine bunara i stvaraju sve asocijacije koju su im potrebne za razumijevanje simbolike.

Dok odgajatelj priča, dijete potiče i u volji: tamo gdje je akcija, djeca se uključuju pokretom (npr. hodanje jarca u priči *Tri jarca vjetropira* – oponašanje njihovog hoda), ponekad govore s njim, makar priču prvi put čuju, primjerice pri pričanju priče *Tri jarca vjetropira* djeca su oponašala geste i pokrete jer su primijetili da se ponavljaju.

1.3.2. Slikovnica

Slikovnica je knjiga sa slikama namijenjena djeci. Ona je prva djetetova knjiga koja djetetu pruža osnovne spoznaje o svijetu koji ga okružuje. Istovremeno, kako dijete raste tako i slikovnica pomaže djetetu obogatiti njegov rječnik i upoznati ga s novim pojmovima koji su mu dotad bili nepoznati. Iako se slikovnica kao takva ne koristi u ovom istraživanju, koriste se slike koje se nalaze u njoj odnosno djeci smo pokazivali slike u slikovnici, ali nismo je čitali već smo svojim riječima pričali priču.

„Slika je vizualni medij, vanjsko ikoničko sredstvo, znak koji govori sam za sebe. U suvremenom svijetu postoji sve veća tendencija ka vizualnoj komunikaciji pa je ona već u najranijoj dobi svojevrsan medij za razvoj osjetljivosti primanja poruka iz vizualnog koda“ (Petrović-Sočo, 1997, str. 9). U slikovnici slika je statična, a događaj koji se opisuje dinamičan stoga je potreban mentalni napor razumijevanje slikovnog jezika i njegovo pretvaranje u govorni izričaj. Djeca pomoću slika iz slikovnica mogu vidjeti kako izgleda pojedini lik i ambijent, ali događaj predočuju sami sebi pomoću odrasle osobe koja im priča priču na temelju slika.

Slikovnicu čini serija slika prilagođenih mogućnostima djece pojedine dobi. Kako raste dijete tako „raste“ i sadržaj slikovnice. Da bi dijete rane dobi moglo prepoznati odnosno dekodirati sliku, potrebna mu je pomoć, podrška i poticaj odrasle osobe s kojom je uspostavilo socio-emocionalnu vezu. Također, potrebna je i izvjesna mentalna 'zrelost', odnosno sposobnost stvaranja unutarnjega, psihološkog modela stvarnosti. Mentalna 'zrelost' odnosno mentalna dob je stupanj mentalnog razvoja djece. Svako dijete je jedinstveno i razvija se vlastitim tempom. Svakom djetetu je potrebno osigurati uvjete za psihički razvoj.

Stvaranjem mentalnih slika dijete sve više zamjenjuje konkretne predmete i akcije, operira njima na mentalnom planu i postupno se udaljava od konkretnoga, realnog plana. Međutim, za unutrašnju reprezentaciju realnosti dijete se ne može potpuno odvojiti od njene konkretnosti i zato mu je potrebno posredovanje simboličkih supstituta koji nalikuju onome što zamjenjuju, a takav najmanje materijalizirani supstitut stvarnosti je slika

Dijete se sa slikom susreće vrlo rano pa tako prikazani objekt može rano i prepoznati (s nepune dvije godine). Ono će predmet prepoznati na slici samo pod uvjetom ako je prikazan realistično, ako odgovara njegovoj unutarnjoj mentalnoj slici, koju je usvojilo neposrednim iskustvom s tim predmetom. To znači da u ranoj dobi dijete na slici ne može prepoznati ono o čemu prethodno nije steklo konkretno iskustvo. Stoga kada se djetetu daje slikovnicu potrebo je obratiti pažnju na slike koje se nalaze u njoj – da li su prilagođene djetetu te dobi i da li ono te slike odnosno pojmove može prepoznati.

Slika je tema komunikacije koju dijete, uz pomoć odrasloga, prevodi u govorni kod. Verbalna komunikacija o slici doprinosi boljem razumijevanju vizualnog koda te primanju i dekodiranju poruka iz toga koda. Verbalna komunikacija djeteta i odrasle osobe o slikovnici omogućuje djetetu da prema svojim mogućnostima dalje prevodi vizualni kod u govorni izraz, a odrasla osoba mu pomaže u razumijevanju značenja onih dijelova koje su zbog statičnosti slike reducirane, koje se, za razliku od pokretne slike, ne mogu prikazati. Dakle, dijete vidi i prepoznaje određene likove ili pojmove u slikovnici, ali slika je statična stoga je djetetu potrebna odrasla osoba koja mu pomaže u tim dijelovima koji se ne mogu prikazati – priča mu radnju.

U skupini u kojoj smo pričali priču uz pomoć slikovnice odnosno slika pažnju smo usmjerili i na kreativni izričaj djece, odnosno zanimalo nas je hoće li djeca crtati na temelju *modela slike* ili će upotrijebiti vlastitu maštu.

1.3.3. Formule u pričama

U svakodnevnome životu rijetko se nalaze pričama koje su već gotove za pričanje, koje je moguće lako ispričati. Da bi neka priča postala dobra, potrebno im je dodavati dio sebe, vlastitog iskustva i doživljaja. U svakom slučaju priča se ne priča samo jednom, već češće posebno ako je ona dobro prihvaćena. Kod ponovljenog pričanja učvršćuju se određeni izrazi koji se više ne mijenjaju te s vremenom postaju sastavni dio priče – *formule*. To su najčešće određene uvijek iste rečenice, sintagme kao i dijalozi između likova, ponekad cijeli prozni odjeljci ili pak samo jedna jedina riječ. Prilikom priprema za pričanje treba svjesno potražiti formule, a ako ih nema, treba ih dodati.

Stvaranje i korištenje formula važno je za zadržavanje dječje pozornosti i osjećaja sigurnosti te za poticaj za zajedničko pričanje. To se posebno odnosi na djecu koja imaju 'tremu' kada treba govoriti pred skupinom ili pak, ona djeca koja imaju zastoj u govornome razvoju. Njima je puno lakše pričati priču ukoliko ona sadrži formule jer tada pokušavaju izgovarati formule zajedno sa ostalom djecom. Na taj se način dijete pojačano uključuje u pričanje, a time, dakako, i u govorenje. Ukoliko priča sadrži formule, ona potiče i koncentraciju jer djeca moraju usmjeriti svoju pozornost na sadržaj priče jer moraju koncentrirano čekati one dijelove koji se ponavljaju odnosno one koje sadrže formule. Na taj će način bolje razumjeti i slijediti tijek priče. Ponavljanja imaju na slušatelja poticajno djelovanje, ona naglašavaju upravo one dijelove priče koji pobuđuju iščekivanje, očekivanje nečega što se treba dogoditi.

1.3.4. Atmosfera i prostor

Za pričanje priča nije važno samo pričanje. Važan je i način na koji je uređena prostorija, knjiga s posebnim koricama na krilu, boja glasa, mirisi, boje, zvukovi i sl. Potrebno je pažljivo osmisliti ambijent koji će okruživati odgajatelja i dijete dok budu pričali odnosno slušali priču. I promjena/uvođenje najmanjih sitnica mogu imati veliki utjecaj na doživljaj priče.

Priče trebaju prostor, vrijeme i atmosferu. Kako bi mogli slušati, upustiti se u neku priču, potrebo je odvojiti se od svakodnevne žurbe i sabrati se. Stoga je dobro za pričanje imati poseban prostor ili barem dio prostorije, odnosno kutić za pričanje. Tijekom pričanja priče, bilo bi poželjno da se, ukoliko je to moguće, izoliraju vanjski podražaji koji ometaju odraslog odnosno odgojitelja, ali i djecu prilikom pričanje priče.

1.3.5. Doživljaj priče

Djeca najčešće pažljivo slušaju odgojitelja, odnosno odraslog koji priča priču, i slijede tijekom radnje, kao i mimiku, izraz lica tijekom pripovijedanja odnosno geste. No, nakon pričanja valja ostaviti prostora za emocionalnu stanku i spontano izražavanje doživljaja. Na koji će način ispričano u djetetu i dalje živjeti i djelovati te kako bi ga najbolje bilo produbiti, prepoznat će se po tome što će se paziti na dječje izražavanje doživljaja (govorom, crtanjem, slikanjem, modeliranjem, dramatizacijom i sl.). Da bi se poticalo likovno izražavanje djece, potrebno im je omogućiti dovoljno prostora za neometani rad, pripremiti dovoljno boja i materijala da nekoliko djece može istovremeno stvarati. Ukoliko je potrebno, sjesti blizu djeteta kojemu je potrebno ohrabrenje. Najvažnije od svega je reagiranje na djetetov rad i pokazivanje da se poštuje njihov trud. Kroz dramatizaciju potiče se društveni, emocionalni i intelektualni razvoj. Pritom se djeca uče koncentrirati, koriste svoju maštu, oponašaju odrasle, pokušavaju izraziti svoje misli i osjećaje. Kreativna dramska igra razvija dječje izražavanje iznutra. Djeca glumom razvijaju maštovitost i razmišljanje, uče se rješavanju problema i komunikaciji.

Pričanje će djetetu pričinjavati veselje ako osjeća da se priča baš njemu obraća i ako u njoj pronalazi svijet koji mu je poznat, npr. je dijete povučeno, prijedlog je pronaći priču u kojoj se također radi o povučenom i sramežljivom liku koji kroz razne dogodovštine pronalazi sreću. U takvoj priči će dijete pronaći sebe i možda postati otvoreniji za neke nove stvari. Također, prilikom pričanje priče treba obratiti pozornost na dječje reakcije, reagirati na njihove komentare i na iste odgovarati. Priča uvijek treba imati isti redoslijed jer djeca jako dobro pamte kada dolazi koji dio priče. Često znaju i sami upozoriti odgojitelja: „Ne, nije tako. Prvo je išao mali jarac!“

2. Provjera u neposrednoj metodičkoj praksi

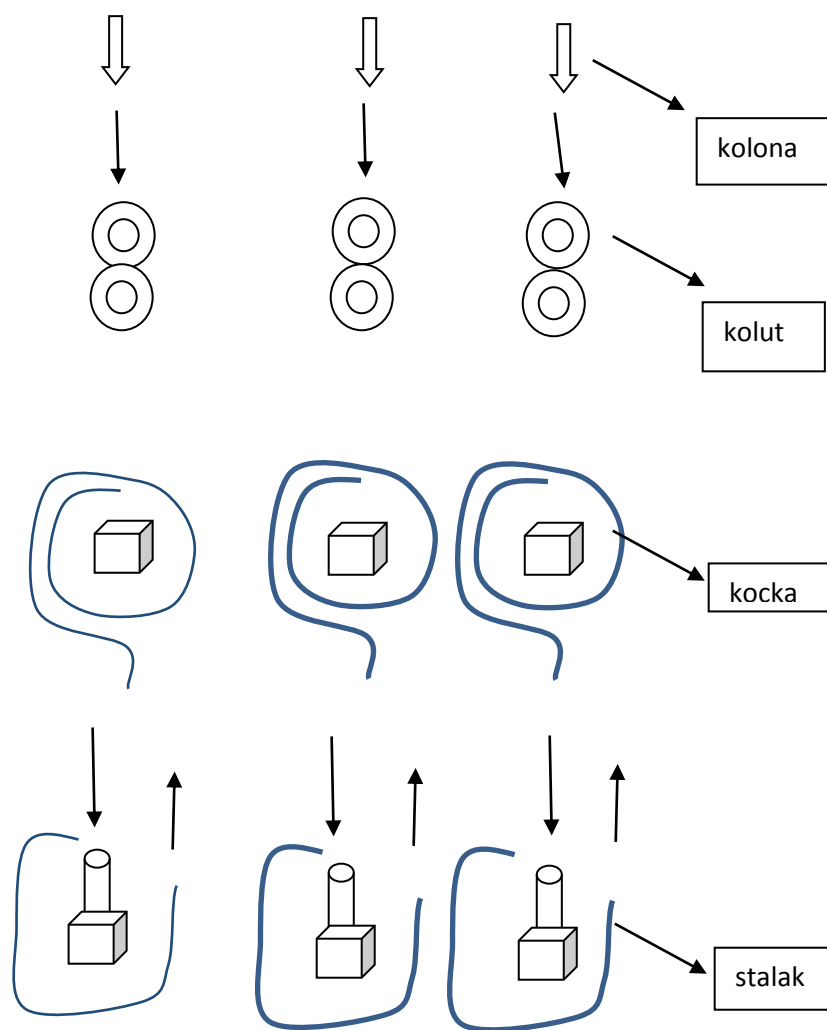
Provjera u neposrednoj metodičkoj praksi dječjeg doživljaja ispričane priče provedena je između 25. svibnja 2016. i 3. lipnja 2016. u 6 odgojnih skupina – 2 odgojne skupine u Zagrebu, u DV *Travno* i 4 odgojne skupine u Petrinji, u DV *Petrinjšćica*.

Cilj je bio otkriti koji je najbolji način pričanja priče odnosno kroz koji način pričanja će djeca najbolje i najlakše usvojiti priču *Tri jarca vjetropira* te koji će ih način pričanja priče najviše motivirati na kasniju igru. Aktivnosti su zabilježene digitalnim fotoaparatom kako bi što vjerodostojnije mogli opisati cjelokupnu situaciju i samim time izvršiti refleksiju. U skladu s Etičkim kodeksom za ovaj smo vid dokumentiranja tražili i dobili suglasnost ustanove i roditelja djece.

Aktivnost se sastojala od uvodnog, središnjeg i završnog dijela odnosno aktivnost je strukturirana u ERR okviru (evokacija, realizacija, refleksija). U evokaciji se nastoji motivirati dijete da se prisjeti onoga što zna te novo znanje povezati sa starim kao npr. otkrivanje značenja riječi *vjetropir*. Dijete u evokaciji izražava svoje znanje i razumijevanje putem govora. Treba uzeti u obzir da je djetetovo razmišljanje različito od gledišta odraslih i kao takvo ga poštivati. Prije samog pričanja priče poželjno je djecu upoznati s knjigom, autorom (ako ga ima), naslovom, likovima i sl. Nakon upoznavanja s knjigom slijedi interpretativno pričanje priče odnosno realizacija u kojoj je važna i neometajuća atmosfera u kojoj se čita. Refleksija predstavlja razgovor nakon čitanja u kojoj djeca slobodno izražavaju svoje ideje, postavljaju pitanja i daju odgovore. Od velike je važnosti pustiti djecu da se samoizražavaju, međusobno razmjenjuju ideje i ne upadati im u riječ.

Evokacijski dio činila je tjelesna aktivnost odnosno štafetna igra u dvorani vrtića. Nastojali smo štafetnu igru povezati s pričom *Tri jarca vjetropira* kako bi djeci bilo što zanimljivije samo slušanje priče. Izabrali smo štafetnu igru s preprekama koje asociraju i na prepreku koju su jarčevi imali u priči (nisu mogli prijeći most zbog diva). Djeca su bila podijeljena u tri kolone i svaka kolona je dobila plošnu lutku jednog od jarca (mali, srednji, veliki). Prepreke su činile dva koluta, kocka i stalak. Djeca trčeći zaobilaze prepreke odnosno preskaču kolutove, trče do kocke oko koje naprave krug, potom do stalka koji zaobilaze i onda nazad do svoje kolone. U skici je prikazan izgled dvorane i smjer kretanja djece (slika 1). Nije bilo moguće postaviti

više prepreki zbog prostornih mogućnosti vrtića iako je bilo mnogo ideja o ovoj uvodnoj aktivnosti.



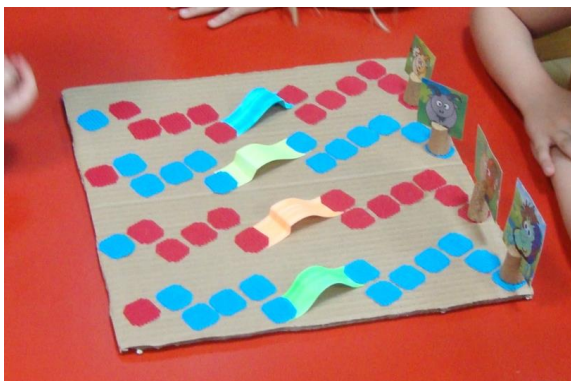
Slika 1: Prikaz dvorane u evokacijskom dijelu aktivnosti

Središnji dio aktivnosti bavio se pričanjem priče (realizacijom) i razgovorom o priči (refleksijom).

U završnom dijelu aktivnosti ponudili smo razne igre u likovnom centru, dramskom centru, matematičkom centru i centru početnoga čitanja i pisanja. U likovnom centru mogli su birati između tri različite igre – crtanje scene (događaja) koja im se najviše svidjela uz pomoć bojica i flomastera, izrada diva korištenjem plastične vreće i

novinskog papira te izrada scenografije iz priče koju mogu kasnije koristiti i za dramski centar. Za izradu scenografije iz priče ponudili smo im veliki bijeli hamer papir, improviziranu livadu, papire u bojama i sl. U dramskom centru bile su ponuđene štapne (plošne) lutke tri jarca i diva te scenografija koju su oni sami napravili i uz čiju su pomoć mogli izvoditi predstavu. U matematičkom centru bila im je ponuđena društvena igra koja je slična igri „Čovječe, ne ljuti se“ (slika 2). Igru je moglo igrati maksimalno četvero djece, tri pijuna su predstavljala svakog jarca, a četvrti pijun predstavljao je diva. Svaki je igrač imao svoja polja po kojima se kretao. Igrači su se izmjenjivali po dogovorenom redoslijedu. Cilj igre je bio stići do cilja.

U centru početnoga čitanja i pisanja također su mogli su smišljati i pisati imena likovima iz priče (slika 3).



Slika 2: Improvizirana igra „Čovječe, ne ljuti se“



Slika 3: Primjer davanja imena likovima

Okruženje je vrlo bitna sastavnica dječjeg življenja u vrtiću. Ono najsnažnije određuje kvalitetu iskustava djece rane dobi, a time i kvalitetu njihova učenja. Materijali trebaju biti raznovrsni, raznoliki i stalno dostupni jer pritom potiču neovisnost i autonomiju učenja djeteta.

Slunjski (2008) je navela kriterije dobre atmosfere u vrtiću i nastojali smo te kriterije i ostvariti:

- Istodobno zbivanje različitih aktivnosti djece postignuto je organiziranjem različitih centara aktivnosti nakon pričanja priče odnosno realizacije.
- Radno ozračje (zaposlenost djece) se ogleda u njihovoj ustredočenosti na ono što su radili u tom trenutku.
- Veseli žamor djece se očitavao u zajedničkom razgovoru, međusobnom davanju savjeta i komentara o nekom likovnom radu i sl.
- Slobodno kretanje djece prostorom – ovaj kriterij se odnosi na raspored sobe, na koji mi nismo nužno mogli utjecati, eventualno pomicanjem stolova i stolica kako bi se stvorio veći prostor za kretanje.
- Slobodan odabir sadržaja i druge djece s kojima će moći stupiti u aktivnost uključuje i one sadržaje i aktivnosti koje mi nismo pripremili a za koje su djeca bila posebno zainteresirana.

2.1. Pričanje priče bez sredstva i pomagala

Pričanje priče bez ikakvih sredstva i pomagala odnosno bez ikakvih ekspresija lica, pokreta, promjena glasova, provedeno je u dvije skupine – jedna u Zagrebu i druga u Petrinji.

2.1.1. Zagreb, DV Travno, mješovita odgojna skupina (3.-7. god.)

Provjera u neposrednoj metodičkoj praksi u ovoj skupini bila je 30. svibnja 2016. Sudjelovalo je dvanaestero djece. Prije samog uvodnog dijela odnosno štafetne igre, pitali smo ih znaju li što znači riječ 'vjetropir'. Neki od odgovora su bili:

- Dječak (5): „Vjetrenjača!“
- Dječak (4): „Vjetar.“
- Dječak (4,5): „Vjetrokaz.“

Studentica: „A što je to vjetrokaz?“

Dječak: „Nešto što pokazuje vjetar gdje ide.“

Nakon što su oni iznijeli svoje ideje, objasnili smo im što zapravo ta riječ znači: kada je neko 'zvrkast', kada se voli našaliti na tuđi, ali i svoj račun.

Potom smo otišli u dvoranu odnosno hodnik vrtića gdje smo odigrali štafetnu igru. Primjećuje se razlika između vrtića u Petrinji gdje se svakodnevno obavljaju metodičke vježbe iz kineziologije i vrtića u Zagrebu gdje nema takvih vježbi, ali to je tema za drugo područje. Kako god, djeca su se istrčala, a pritom i zabavila te su bili spremni za slušanje priče kad smo se vratili u sobu.

Kad smo rekli da ćemo sad početi pričati priču jedan je dječak dignuo stisnutu šaku u zrak i viknuo: „Jeej!“ što nam je dalo dodatnu motivaciju i povećalo radost pričanja priče. Pri pričanju priče djeca su sjedila na tepihu i dobro su me vidjela dok sam pričala priču.

Dok sam pričala priču, djeca su je pažljivo slušala, ali izgledalo je kao da se pomalo dosađuju. Nisu bili uključeni u pričanje priče, nije im se na licu vidjelo da su oduševljeni pričom, naprosto kao da nisu mogli u potpunosti uživati u priči. Pretpostavka je da je to zbog nedostatka gesti, ekspresija lica, pokreta, promjena glasa i sl. Izuzetak su bila dvojica dječaka koja su, unatoč nedostatku svega navedenog, s velikom pažnjom pratila razvoj priče. Postavlja se pitanje je li to iz razloga što sam im bila zanimljiva jer sam ovom prilikom prvi put bila u toj skupini

ili im je jednostavno sama radnja priče bila dovoljno zanimljiva da ih zaokupira i preuzme pažnju. Kasnije, tijekom analiziranja snimke, primijetili smo dječaka koji je sjedio iza i uopće nije pratio priču nego je gledao u nešto (izvan kadra videokamere) pa se postavlja pitanje da li je on slušao priču iako nije izravno gledao u mene ili se jednostavno 'isključio' zbog razloga koji su navedeni ranije. Pretpostavljamo da je slušao priču jer kad je ona završila dignuo je ruke u zrak i rekao: „Jeej jeej!“ Ali ne odbacujemo mogućnost i da je pokazao oduševljenje jer je 'priča konačno završila'.

Kad smo ih upitali želi li netko ponoviti priču, svi su negativno odgovarali. Razlozi mogu biti različiti: sramežljivost, priča im nije bila laka za praćenje stoga nisu zapamtili tijek radnje, nezanimljivost odnosno dosadnost priče itd. U drugim skupinama, kao što će biti prikazano kasnije u nastavku rada, djeca su s lakoćom pričala priču, ali zato jer su upamtili geste i promjene glasova odnosno formule koje su im olakšale pamćenje priče.

Nakon što su odbili da sami ponove priču, probali smo popričati o priči, što se pokazalo uspješnijim. Djeca su znala radnju i tijek priče. Znali su koliko se jaraca pojavljuje u priči, kako se oni kreću, gdje žive i sl. Primjerice, na naše pitanje: „Zašto su jarčevi odlučili krenuti preko mosta, na drugu stranu potoka?“, dobili smo odgovor od djevojčice (4): „Zato što su svu travu pojeli, a tamo je bila druga velika lijepa livada.“; na pitanje „Što je veliki jarac napravio divu?, dječak (6) je odgovorio: „Povuko ga je na rogove i bacio u vodu.“. Također smo ih pitali što bi oni napravili da su veliki jarac, odnosno kako bi pokušali riješiti problem s divom, mnogi odgovori koje smo dobili su se podudarali s pričom, a jedan nam je dječak (5) rekao: „Ja bih ga bacio kod morskog psa da ga on pojede i onda bih prešao na drugu stranu.“

Nakon razgovora o priči slijedile su igre u raznim centrima. Djeca su pokazala kreativnost i maštu kroz crtanje i izradu scenografije, a pritom se i zabavljala.

Smatra se da je davanje gotovih šablona djeci, koje ona obično ne razumiju i koja ih često zamara i obeshrabruje za daljnje samostalno istraživanje vodi postupno do otupljivanja percepcije djeteta tj. do zamagljivanja njihovog neposrednog opažanja i doživljavanja svijeta. Ono što nas je zanimalo i što smo htjeli vidjeti u skupini u kojoj smo pričali priču uz pomoć slika uvidjeli smo i ovdje, a to je da djeca često sama pribjegavaju korištenju šablona odnosno kopiraju postojeće sheme, npr. djeca nisu crtala jarčeve kako ih oni zamišljaju, već su uzeli plošne lutke (slika 4), koje

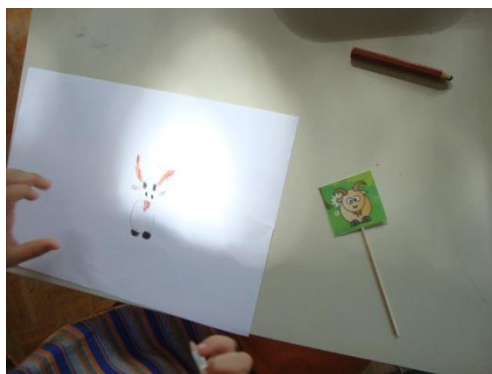
smo im podijelili za štafetnu igru i koje su mogli koristiti u dramskom centru, i prema njima crtali jarčeve (slike 5, 6 i 7).



Slika 4: Slika srednjeg jarca koja se nalazila na plošnoj, štapnoj lutki



Slika 5: Crtež srednjeg jarca, dječak (5)



Slika 6: Crtež malog jarca, dječak (5,5)



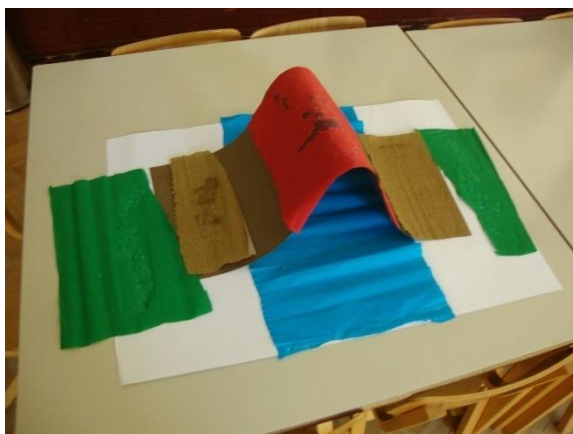
Slika 7: Crtež srednjeg jarca, dječak (6)

No, unatoč tome što su neka djeca koristila šablone, neka su sama zamišljala jarčeve i sl. (slika 8)



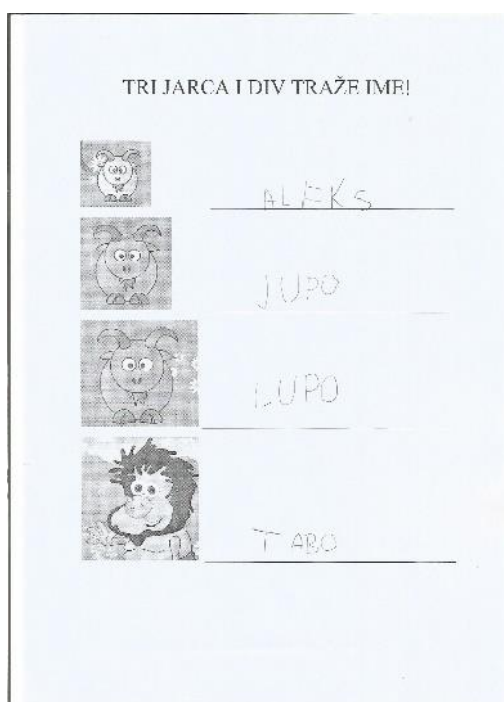
Slika 8: Slika malog jarca, djevojčica (5)

Za izradu scenografije iz priče, djeca nisu bila dovoljno motivirana, ali su ih odgojiteljice iz skupine potaknule na rad. I na kraju su napravili scenografiju uz malo prepiranja, dogovaranja i 'kovanja' planova (slika 9).

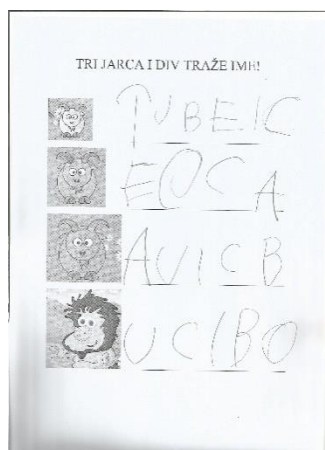


Slika 9: Izrađena scenografija za izvedbu predstave „Tri jarca vjetropira“

U igri davanja imena jarčevima sudjelovalo je sedmero djece, ali samo jedno od njih je dalo 'smisljena' imena jarčevima (slika 10) jer ostali znaju pisati slova, ali ne znaju napisati riječ stoga su na tim papirima samo 'vježbali' pisanje slova (slika 11), a bilo je i situacija u kojima su nas pitali: „A što sam ja napisala?“; „Kako se moji jarčevi zovu?“



Slika 10: „Likovi su dobili imena“, djevojčica (6)



Slika 11: Nepovezano pisanje slova, djevojčica (4)

2.1.2. Petrinja, DV *Petrinjčica*, starija skupina (5-6 god.)

Provjera u neposrednoj metodičkoj praksi u ovoj skupini bila je 1. lipnja 2016. Sudjelovalo je jedanaestero djece.

U uvodnom dijelu odigrana je štafetna igra, kao i u prijašnjoj aktivnosti i djeca su uživala, izbacila višak energije i bila spremna za priču. I u ovoj skupini, kao i u svim ostalim, pitali smo djecu što misle da znači riječ *vjetropir*. Jedini odgovor koji smo dobili bio je od djevojčice (4): „Vjetar.“ Probali smo cijelu skupinu uključiti u otkrivanje smisla ove riječi, možda otkriti kakav bi to bio vjetar i sl., ali djelovali su pomalo sramežljivi i nedovoljno motivirani za priču.

Tijekom pričanja priče, djeca su sjedila na podu i imala preglednost. Pričanje priče je proteklo malim nemirom. Primijetili smo da se djeca nisu mogla uživjeti u priču jer je priči nedostajalo *ono nešto*. I opet se postavlja pitanje jesu li to geste, mimika lica, pokreti tijela, promjene glasova, onomatopeje itd. Ali ipak, nisu reakcije svakog djeteta iste. Na jednom dječaku (5,5) se vidjelo da uživa u ovoj priči iako se u njoj nisu koristila nikakva sredstva i pomagala. Cijelo vrijeme je gledao u čudu, razrogačivao oči, smijao se domišljatosti jarčeva i sl. Isti taj dječak bio je voljan ponoviti priču pred svima.

„Često je potreban samo mali poticaj kako bi djeca samostalno počela pričati. Uvijek valja imati na umu da je pričanje pred skupinom za taj uzrast prilično zahtjevno, djeci treba pružiti mogućnost da pokušaju uvijek iznova, a ponovljeni uspjesi, ma kako oni mali bili, poticat će maštu i daljnje pričanje. Najčešće – kad postavimo takav zahtjev – djeca pokušavaju prepričati priču koju su čula od nas, što je sasvim

razumljivo. Djeca (kao ni mi) ne mogu odmah spontano ispričati novu priču. Njima je potrebno vodstvo, „model“ koji im mi dajemo svojim pričanjem. Međutim, ako pozorno promatramo, primijetiti ćemo da je to ipak njihova priča, kojoj malo po malo dodaju svoje geste, riječi itd.“ (Velički, 2013, str. 39). Iako je dječak samostalno htio pričati priču, bila mu je potrebna naša pomoć i podrška. Bilo mu je potrebno da ga ohrabrujemo i potičemo da sam ispriča priču.

Kod zajedničkog ponavljanja priče, dječak kao ni ostala djeca nisu bila posve sigurni u tijek priče i pričali su priču tiho i nesigurno. Često smo 'intervenirali' u pričanje kako bismo ih podsjetili na radnju priče.

Nakon ponovljenog pričanja uslijedio je razgovor o priči. Kroz pitanja smo shvatili da djeca ipak znaju cijelu radnju priče, ali kada smo u prethodnom dijelu ponavljali priču, očito je prevladala sramežljivost, nelagoda i nesigurnost. Kroz pitanja smo pokušali djeci pobliže objasniti pojam *vjetropir*, odnosno postavili smo im pitanja: „Zašto je veliki jarac vjetropir odmah 'nabo' diva na rogove i bacio u potok? Zar nije mogao nekako drugačije riješiti taj problem? Ima li to veze s tim što je on jarac vjetropir?“ Uz razmišljanje i dodatno postavljanje pitanja došli smo do zaključka da se jarčevi vole šaliti – mali jarac smjestio srednjem bratu, srednji jarac smjestio starijem bratu, a stariji jarac je odmah nepromišljeno bacio diva u potok.

Nakon pitanja pitali smo djecu kakva im je bila priča, i priznali su da im je bila malo dosadna, stoga smo odlučili opet ispričati priču ali ovaj put na drugi način – uz pomoć geste, mimika lica, pokreta i sl. pa da uvidimo razliku.

Već pri samom početku priče, uvidjeli smo dječje oponašanje studentice – pokreti jarčeva. Pokušali smo djecu što više uključiti u priču, primjerice, pitali smo ih kako jarčevi jedu i zamolili ih da nam pokažu. Vidjelo se da već na samom početku djeca jako uživaju. Primijetili smo da su djeca još iz prvog pričanje priče upamtili formule odnosno ponavljanja kao npr. kada div izgovara „Tko to lupa po mom mostu? Tko to lupa po mom mostu?“ Djeca su s većim entuzijazmom pričala priču zajedno sa studenticom, osmijeh im nije silazio s lica i vidjela se velika razlika između onog pasivnog slušanja priče i ovog aktivnog sudjelovanja u priči. Nakon pričanja priče s gestama, opet smo pitali djecu žele li sami (uz našu pomoć) ponoviti priču. Djeca su prihvatila ovu ideju i ponavljanje priče bilo je življe, glasnije i sigurnije i djeca su

prilikom pričanja priče koristila geste koje je studentica također koristila u prethodnom pričanju iste priče.

Postoje dva pristupa dječjem učenju: bihevioristički (tradicionalni) i razvojni (suvremeni). Bihevioristički pristup učenju tvrdi da se djetetu pojmovi trebaju nametnuti, a da će ih ono upiti. Pritom se dijete mora prilagođavati uputama od strane odgojitelja. Dijete zadatke mora savladati prisilnim ponavljanjem. Nasuprot tome, razvojni pristup učenja prednost daje djetetu i njim se postiže razumijevanje i poštivanje prirodnog razvoja djeteta. Razvojni pristup podupire učenje djeteta aktivnim načinom odnosno djeca kroz igru neprestano usvajaju nove informacije o svijetu. Potrebno je uzeti u obzir da je svako dijete individualno i da se razvija i raste samostalnim tempom i da svaku aktivnost treba prilagoditi pojedincima. Mi smo se htjeli vidjeti razliku između biheviorističkog učenja odnosno pričanja priče u kojoj djeca ne mogu sudjelovati i razvojnog učenja odnosno pričanja priče u kojoj djeca sudjeluju.

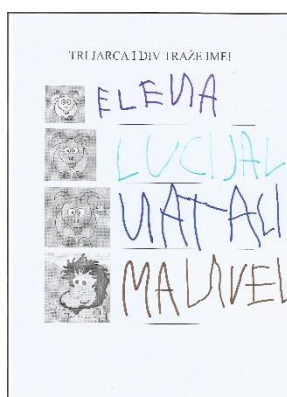
U ovoj skupini primijetili smo samo razliku između pričanja priče bez ikakvih sredstva i pomagala i pričanja priče s gestama, mimikom lica i sl. Djeca slušaju priču kako god je mi ispričali, ali poanta nije samo u slušanju priče, već i u aktivnom proživljavanju iste te u njihovoj motivaciji za daljnji rad na toj priči.

Nakon dvostrukog pričanja priče i razgovora o njoj, uslijedile su igre u raznim centrima. Za razliku od ostalih skupina, u ovoj skupini je nastalo najmanje likovnih radova, ali uzrok tome može biti premali broj djece. Slika 12 prikazuje jedan od ukupno dva rada u ovoj skupini.

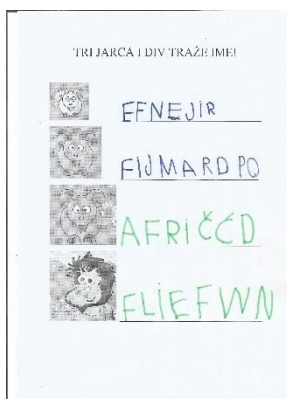


Slika 12: „Most, potok i livada“, dječak (5)

U centru početnog čitanja i pisanja, u igri davanja imena jarčevima i divu, sudjelovalo je četvero djece, ali većina ih zna pisati slova, ali ne zna oblikovati riječi. Jedna djevojčica (5,5) je cijelo vrijeme sjedila kod ulaznih vrata i prepisivala imena neke djece koja se nalaze na vratima i ta imena je davala jarčevima i divu (slika 13). A neka djeca su ipak samo vježbala pisanje slova dajući usput imena likovima (slika 14).



Slika 13: Davanje imena likovima, djevojčica (5,5)



Slika 14: Davanje imena likovima, dječak (5)

U većini skupina, a tako i u ovoj, matematička se igra pretvorila u dramsku igru. Djeci je bila zanimljiva društvena igra zbog mostova koji su se nalazili na njoj te su se igrali pijunima i priču pretvorili u stolnu predstavu (slika 15).



Slika 15: Dramska igra u matematičkom centru s figuricama namijenjenim za igru
Čovječe, ne ljuti se

Skupina djevojčica sudjelovala je u izradi scenografije za lutkarsku predstavu odnosno dramski centar (slike 16 i 17), no nakon što su scenografiju napravile otišle su. No, scenografija nije ostala neiskorištena. Dječak (6) je opazio scenografiju i štapne lutke te je sam započeo lutkarsku predstavu. Htjeli smo slikati/snimiti njegovu izvedbu, ali nas je zamolio da to ne radimo stoga smo samo sjeli i promatrali. Iako nije mogao koristiti geste ni pokrete tijela, koristio je promjenu glasa i nesvjesno mimiku lica.



Slika 16: Grupna izrada scenografije



Slika 17: Izrađena scenografija za izvedbu predstave *Tri jarca vjetropira*

Za izradu diva bile su zainteresirane samo dvije od pet odgojnih skupina. U ovoj skupini je dječak (6) bio jako zainteresiran za izradu diva i bacio se na posao. Prvo je novinskim papirima napunio veliku crnu vreću. Nakon toga je od papira napravio glavu i zalijepio je na vrećicu (slika 18). Shvatio je da glava nema oči i usta te ih je naknadno dodao (slika 19)



Slika 18: Tijelo i glava „strašnog“ diva, dječak (6)



Slika 19 „Glava je dobila oči i usta“, dječak (6)

Na prijedlog odgojiteljice divu su napravili i frizuru (slika 20).



Slika 20: „Divu je narasla kosa“, dječak (6)

Na odlasku, dječak nam je rekao da izrada diva još nije gotova, da će ga i „obojati raznim bojama da nije tako bijel kad se osuši“.

2.2. Pričanje priče uz pomoć raznih sredstva

Pričanje priče uz pomoć raznih sredstva odnosno uz pomoć gesti, ekspresija lica, pokreta, promjena glasova, onomatopeja i sl. provedeno je u tri skupine – jedna u Zagrebu i dvije u Petrinji.

2.2.1. Zagreb, DV Travno, mješovita odgojna skupina (3.-7. god.)

Provjera u neposrednoj metodičkoj praksi u ovoj skupini bila je 30. svibnja 2016. U skupini je bilo dvadesetero djece.

Prije uvodnoga dijela pitali smo ih što misle da znači riječ *vjetropir*, a odgovori koje smo dobivali bili su slični kao i u drugim skupinama:

- Dječak (4): „Vjetrenjača.“
 - Djevojčica (4): „Vjetar.“
- Studentica: „A kakav bi to bio vjetar?“
- Djevojčica (4): „Vjetar koji puše.“

Nakon štafetne igre, djeca su ušla u sobu i sjela na tepih. Tijek pričanja priče djeca su dobro reagirala. Neka su me djeca gledala začuđeno kao da jedva čekaju čuti što se dalje dogodilo. Djevojčica (5) se svaki put nasmijala kad bih koristila izraz „trip-

trip“, „trap-trap“ ili „trop-trop“ lupajući rukama po podu. Djeca su se smijala kad god bi se neki jarac uspio spasiti od diva. Sretan kraj je djeci najvažniji jer im pokazuje da 'dobro uvijek pobjeđuje zlo'.

Za razliku od grupe u Zagrebu, u kojoj sam pričala priču bez ikakvih sredstva i pomagala, djeca u ovoj grupi su htjela poslije mog pričanja priče i sama ju ispričati. Dječak (6) nesigurno gledao dok ju je pričao, ali 'zajedničkim snagama' uspjeli smo ispričati priču. Primijetili smo da je dječak dodao neke svoje dijelove u priči: „Sad ću te pojesti *za večeru*.“ Kada je došao do pola priče, zaustavili smo ga i prozvali djevojčicu (5) da nastavi priču do kraja. Ona je imala puno više samopouzdanja u pričanju, iako se vidjelo da je bila nervozna jer je cijelo vrijeme 'čačkala' po majici.

Nakon pričanja priče, uslijedio je razgovor o priči odnosno refleksija. Prema odgovorima na neka naša pitanja utvrdili smo da su priču pozorno slušali i zapamtili. Kad smo ih pitali kakav je div, zamislili su se jer su mislili da tražimo fizički opis diva. Kad smo im objasnili da nas zanimaju unutarnje osobine diva, onda su nam objasnili da je div zločest:

- Djevojčica (5): „Div je zločest jer su jarci jako lupali po njegovom mostu.“
- Dječak (4): „Div je jako zločest jer nije pustio jarce da pređu most, a bili su gladni.“

Na naše pitanje da li bi drugačije riješili sukob između jarca i diva odnosno što bi napravili da su oni veliki jarac, odgovarali su nam da bi ga *ošamarili, da bi mu pobjegli, našli bi neku rupu pa se provukli kroz nju*.

Važno je da potičete djecu da budu otvorenog uma, da istražuju i izražavaju vlastite ideje. Pritom treba poštivati temeljne vrijednosti: uvažavanje, prihvaćanje i uključenost svakog pojedinca, sloboda, autonomija, razvoj samosvijesti i samopouzdanja jer to vodi prema dječjoj slobodi i razvoju njihove odgovornosti.

Zanimalo nas je što se djeci najviše svidjelo u priči, a dobili smo odgovore:

- Dječak (5): „Meni se najviše svidjelo kada su jarci prešli na drugu stranu i sretno živjeli.“
- Djevojčica (5,5): „Meni se svidjelo kada ga je jarac bacio na rogove i u vodu“

- Djevojčica (5): „A meni kada je jarac rekao: Pa vidjet ćemo.“

Poslije razgovora o priči, uslijedila je igra u raznim centrima. U likovnom centru, izrađivali smo scenografiju (slike 21 i 22) koja nam je poslužila kasnije za dramski centar (slika 23).



Slika 21: Grupna izrada scenografije za izvedbu predstave *Tri jarca vjetropira*



Slika 22: Izrađena scenografija za izvedbu predstave *Tri jarca vjetropira*



Slika 23: Izvođenje predstave korištenjem plošnih štapnih lutaka i izrađene scenografije

Dramski se centar, sasvim slučajno stvorio i u matematičkom centru. Djeca su na samom početku, igrala igru kako je bila planirana, ali su poslije shvatili da im je zanimljivije koristiti ju kao lutkarsko kazalište (slika 24). Slika je snimljena tijekom

'napada velikog jarca na diva'. Pri izvođenju lutkarske predstave zamjećujemo korištenje fraza i formuli iz priča.



Slika 24: „Napad velikog jarca na diva“

U ovoj skupini također opažamo kako djeca svjesno uzimaju šablone i prema njima rade svoj rad. Djevojčice su uzele plošne lutke i prema njima crtale jarčeve (slike 25,26 i 27), dok je jedna djevojčica (6) crtala diva i jarca prema svojoj mašti (slika 28).



Slika 25: Crtež velikog jarca, djevojčica (5)



Slika 26: Crtež velikog jarca, djevojčica (4)



Slika 27: Crtež srednjeg jarca, djevojčica (6)

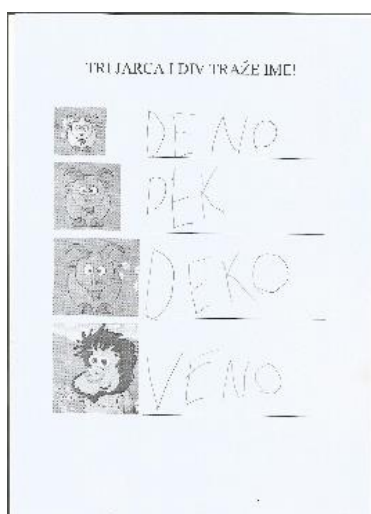


Slika 28: „Jarac prelazi preko mosta kojeg čuva div“, djevojčica (6)

Prema Hansen i sur. (2004), likovni centar je od velike važnosti za svu djecu jer ima veliki utjecaj na razvojna područja:

- Emocionalni razvoj – omogućuje izražavanje emocija te stvaranje vlastitog djela djeci pruža osjećaj vlastite vrijednosti.
- Tjelesni razvoj – razvija finu motoriku, osjet dodira i opipa.
- Društveni razvoj – pruža prilike za rad s drugima, preuzimanje odgovornosti za materijale, poštivanje tuđih ideja.
- Intelaktualni razvoj – obogaćuje rječnik, učenje o crti, boji obliku i sastavu itd.

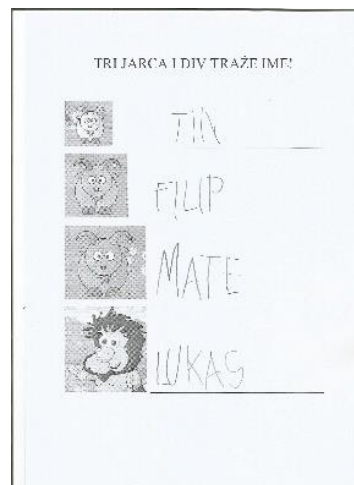
U igri davanja imena jarčevima i divu neka djeca su više puta davala imena jer im je ova igra bila jako zabavna i zanimljiva. Većina djece zna pisati slova i slagati ih u riječ, a neka su i sama smišljala imena (slike 29, 30 i 31).



Slika 29: Davanje imena likovima, djevojčica (6)



Slika 30: Davanje imena likovima, dječak (6)



Slika 31: Davanje imena likovima, dječak (7)

2.2.2. Petrinja, DV *Petrinjšica*, predškolci (6.-7. god.)

Provjera u neposrednoj metodičkoj praksi u ovoj skupini bila je 25. svibnja 2016. U skupini je bilo šesnaestero djece.

Prije same štafetne igre pitali smo djecu što misle da znači riječ *vjetropir*, na što smo dobivali razne odgovore:

- Dječak (7): „Jarac!“ (dijete je to reklo jer smo najavili da ćemo im pričati priču *Tri jarca vjetropira*)
- Dječak (6): „Svinja“ (nakon što je ovaj dječak pomislio da je *vjetropir* neka životinja i ostala djeca su počela nabrajati razne životinje)

- Dječak (5,5): „Ja mislim da je to ono što ima tri strane, kaj se vrti.“
(dijete je mislilo na vjetrenjaču)

Nakon što smo im objasnili pojam *vjetropir*, djecu smo izveli van u hodnik gdje smo igrali štafetnu igru. Djeca su bila raspoložena za trčanje i za igru, u njima se vidio natjecateljski duh, ali oni su samo trčali i trčali iznova dok su naposljetku zaboravili da se natječu; cilj im je postao biti što brži. Djeca koja su stajala u redu skakutala su na mjestu i uzbuđeno gledala čekajući svoj red. A neka su djeca bila toliko uzbuđena kad je na njih došao red da su zaboravila što trebaju raditi kao npr. napraviti krug oko kocke, pa su se vraćali na taj zadatak ili su napravili dva-tri kruga oko kocke. Nakon što su odigrali igru do kraja, vratili smo se u sobu na tepih gdje smo započeli s pričanjem priče.

Većini djece ova je priča bila već poznata, ali su je svejedno s velikom pažnjom slušali jer priča nikad nije ista zbog različitih pripovjedača. Čak štoviše, djeca koja su znala tu priču su pažljivije i pozornije slušala nego djeca koja ju nisu znala. Mnoga djeca su se smijala cijelo vrijeme, gledajući me otvorenih usta, dok su neka zajedno sa mnom izgovarala tekst otvarajući usta, ali ne puštajući ni glasa.

U ovoj skupini, za razliku od ostalih, mnogo je djece htjelo ispričati priču. Pretpostavljamo da je to zbog činjenice da su stariji, imaju više iskustva, kompetentniji su i sl. Kako god, bilo nam je drago vidjeti da su djeca upamtila priču i da su bila spremna ponoviti je. Kod ponovljenog pričanja priče primijetili smo da djeca ubacuju neke svoje 'detalje', ali da formule ostaju iste.

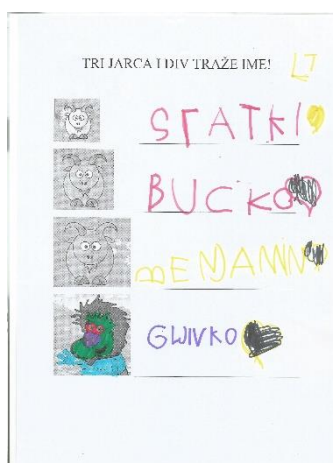
Velički (2013) kaže da djeca u predškolskom razdoblju još ne vladaju jezikom samostalno, kao što bismo mi željeli vjerovati. Točno se sjećaju samo pojedinih „formula“, odnosno jezičnih izraza koji se ponavljaju. Cilj kojemu težimo je dovesti dijete do samostalnoga i potpunoga jezičnog izričaja. Međutim, cilj koji sebi dijete predškolskog uzrasta postavlja je ispričati priču, riješiti je, dovesti je do kraja.

U razgovoru o priči sudjelovala su sva djeca, ali one sramežljive trebalo je malo poticati. Na pitanje kako bi oni riješili problem da su veliki jarac, dobili smo zanimljive odgovore:

- Dječak (7): „Ja bi reko iza mene je isto jedan brat pa on mene pusti pa di je brat.“

- Dječak (6): „Mogli bi to riješiti razgovorom.“
Studentica: „A što bi ti rekao da si veliki jarac?“
Dječak (6): „Ja bi rekao da nemamo više trave i da molimo da hoćemo na drugu stranu jer tamo ima puno trave.“
- Dječak (7): „Ja bi se s divom pomirio mir mir mir.“

Djeca su bila jako motivirana za igre u raznim centrima aktivnosti. Djevojčice su uglavnom bile zainteresirane za davanje imena jarčevima i divu (slike 32 i 33).



Slika 32: Davanje imena likovima, djevojčica (5)



Slika 33: Davanje imena likovima i bojanje likova korištenjem šablona, djevojčica (6)

Na slici 33 smo uvidjeli dječje korištenje šablona, odnosno djevojčica (6) je vjerodostojno obojala diva i jarca po slikama na plošnim lutkama (slika 34).

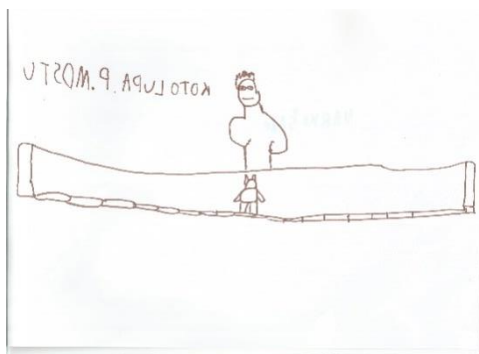


Slika 34: Slika diva koja se nalazi na plošnoj, štapnoj lutki

U likovnom centru su nastali brojni zanimljivi dječji radovi koji prikazuju scene iz priče (slike 35 i 36). Na slici 36 također opažamo kako je dječak (iako naopačke) napisao frazu koja se spominje u priči: „Tko to lupa po mom mostu?“



Slika 35: „Jarac i div“, dječak (5)



Slika 36: „Tko to lupa po mom mostu?“, dječak (5)

Mnogo djece je sudjelovalo i u izradi scenografije za dramski centar (slike 37 i 38), koja je kasnije pomogla djeci koja su odlučila izvesti lutkarsku predstavu (slike 39 i 40).



Slika 37: Grupna izrada scenografije za izvedbu predstave *Tri jarca vjetropira*



Slika 38: Izvođenje predstave korištenjem plošnih štapnih lutaka i izrađene scenografije



Slika 39: Izvođenje predstave korištenjem plošnih štapnih lutaka i izrađene scenografije



Slika 40: Izvođenje predstave korištenjem plošnih štapnih lutaka i izrađene scenografije

U ovoj skupini je nastao i div od plastične vrećice i dječje mašte (slike 41 i 42).



Slika 41: „Divovska glava i tijelo“



Slika 42: „Glava je dobila oči, nos i usta“

2.2.3. Petrinja, DV *Petrinčica*, mlađa skupina (3.-4. god.)

Provjera u neposrednoj metodičkoj praksi u ovoj skupini bila je 3. lipnja 2016. U skupini je bilo petnaestero djece.

Ovo je najmlađa skupina u kojoj smo pričali priču stoga je bilo potrebno jezik, tempo, intonaciju i sl. prilagoditi djeci te dobi. S obzirom da je i sama priča jednostavna odnosno ima jednostavan tekst, nije bilo potrebno mijenjati 'nerazumljive' riječi u tekstu.

Štafetnu igru, također, nije bilo potrebno prilagođavati njihovoj dobi jer je bila jednostavna, a i u njihovoj skupini se provode metodičke vježbe iz kineziologije stoga su bili upoznati s takvim igrama, čak i kompliciranijim. Najvažnije od svega je bilo da su oni uživali, smijali se, vikali dok su podržavali svog prijatelja.

Nakon tjelesne aktivnosti, vratili smo se u sobu i sjeli na tepih gdje smo započeli s pričanjem Djeca su priču pažljivo slušala i začuđeno me gledala. Oponašali su naše geste i vidjelo se da uživaju u tome. Kod najmlađih priča izaziva veće čuđenje nego kod starijih grupa jer im je sve još novo, 'fascinantno' i jako zanimljivo. Zato nam je predstavljalo veliko zadovoljstvo pričati priču ovoj skupini djece i dobiti od njih predivnu povratnu informaciju kroz njihove izraze lica koji samo traže još. Ali činjenica je da je pažnje djece mlađe dobi kratkotrajna i potrebno ih je što više angažirati kako bi pažnje bila dugotrajna.

Nakon što smo ih zamolili da ponovo ispričaju priču, javila se djevojčica (3,5) koja je puno naprednija od svojih vršnjaka. Ima veći vokabular, zna pisati većinu slova i ima velikom samopouzdanje u razgovoru s drugima. Ona je priču ispričala s tolikom samouvjerenošću, toliko vjerodostojno, koristila je formule koje se pojavljuju u priču, svjesno je ubacivala neke promjene, baratala je pričom kao da ju zna već godinama. Ako smijemo reći, od svih skupina ona je najbolje ispričala priču.

U igri u raznim centrima aktivnosti djeca su bila aktivna i zainteresirana za ponuđene materijale. Najviše su bili zainteresirani za izradu scenografije, ali pretpostavljamo da je razlog manipulacija materijalima odnosno uživali su u rezanju i lijepljenju materijala (slike 43, 44 i 45).



Slika 43: Grupna izrada scenografije za izvedbu predstave *Tri jarca vjetropira*



Slika 44: Grupna izrada scenografije za izvedbu predstave *Tri jarca vjetropira*



Slika 45: Izrađena scenografije za izvedbu predstave *Tri jarca vjetropira*

Djeca su bila iznimno motivirana za likovni centar odnosno za crtanje likova iz priče (slike 46, 47 i 48).



Slika 46: Crtanje likova iz priče



Slika 47: „Div i tri jarca“, djevojčica (3,5)



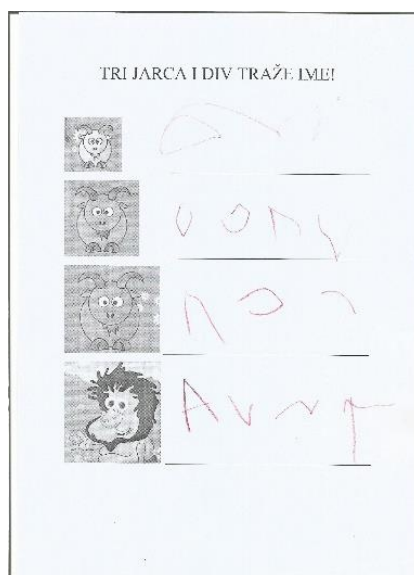
Slika 48: Crtež diva – „glavonožac“, djevojčica (3)

Na slici 48 vidimo „glavonošca“ odnosno prvi tipični dječji prikaz ljudskog lika. Naime, prvi organizirani lik na plohi je krug i djeca ga počinju crtati oko 3. godine života. Nakon što djeca nauče crtati krug, dodaju mu i dvije crtice i na taj način dobivaju čovjeka.

Većina djece u ovoj dobi još ne zna pisati slova, ali to ih nije sprječavalo da pokušaju dati imena likovima. Kada smo ih pitali kako su ih nazvali, oni su odgovarali da ne znaju (slike 49 i 50).



Slika 49: Davanje imena likovima, djevojčica (2,5)



Slika 50: Davanje imena likovima, djevojčica (3)

Matematički centar se i u ovoj skupini pretvorio u dramski centar. Jedna je djevojčica shvatila da joj je zanimljivije izvoditi predstavu s pijunima nego igrati matematičku igru (slika 51).



Slika 51: „Razgovor jarca i diva“

2.3. Pričanje uz pomoć slika iz slikovnice

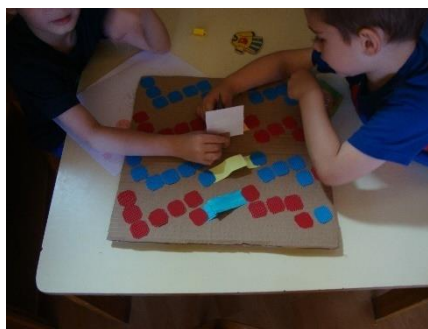
Pričanje priče uz pomoć slika iz slikovnice provedeno je u jednoj skupini u Petrinji, a cilj je bio utvrditi hoće li djeca likovne i sl. radove raditi prema slikama iz slikovnice ili će koristiti svoju maštu. U prethodnim skupinama smo ustanovili da neka djeca svjesno koriste šablone za izradu radova.

2.3.1. Petrinja, DV *Petrinčica*, srednja skupina (4.-5. god.)

Provjera u neposrednoj metodičkoj praksi u ovoj skupini provedena je 3. lipnja 2016. U istraživanju je sudjelovalo dvadesetero djece. Koristili smo slikovnicu na engleskom *The Three Billy Goats Gruff* koju je ilustrirala Ailie Busby. Nismo koristili tekst koji se nalazi u slikovnici već su slike pratile našu verziju priče.

Kada djeci pričamo priču uz pomoć slika, oni ne gledaju u nas već nas pažljivo slušaju i pozorno prate slike koje im pokazujemo. Isto tako je bilo i u ovoj skupini. Atmosfera nije bila onakva kakvu smo priželjkivali, ali unatoč tome djeca su sudjelovala i pažljivo slušala priču, gledajući i upijajući slike koje smo im prikazivali. Bili su spremni i ponovo ispričati priču. Kada smo ih pitali žele li ispričati priču bez slika, odgovorili su negativno. Lakše im je bilo pričati priču prateći slike jer su je tako zapamtili i bili su sigurniji u pričanje.

Iako nisu bili motivirani za razgovor o priči, pokazali su svoje razumijevanje priče u dramskom odnosno matematičkom centru (slika 52). I u ovoj skupini je matematički centar spontano postao dramski centar i fascinantno je koliko su sve skupine slično razmišljale.



Slika 52: Izvedba predstave na ploči namijenjenoj za matematički centar

Dramski centar se čak odvojio od planiranog stoga smo na podu primijetili dva dječaka da izvode predstavu s plošnim lutkama, koristeći fraze i formule koje se pojavljuju i priči (slika 53).



Slika 53: Izvedba predstave na podu

Pri izradi scenografije iz priče, djeca su, kao i ona iz mlađe skupine, manipulirala materijalima više nego što je izrađivala scenu (slike 54. i 55.).



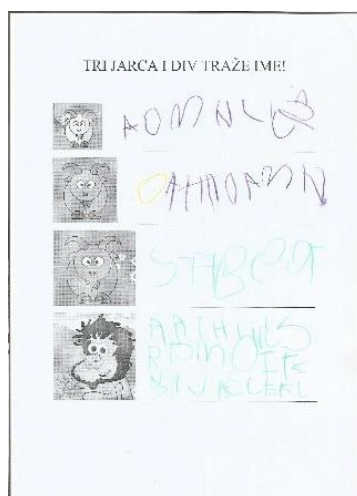
Slika 54: Manipuliranje materijalima



Slika 55: Grupna izrada scenografije za izvedbu predstave *Tri jarca vjetropira*

Djeca nisu bila naročito zainteresirana za crtanje, više ih je zanimalo davanje imena jarčevima i divu iako ne znaju sva djeca pisati. Djevojčica (5) je napisala neka slova na papir i kad smo ju pitali hoće li nam reći kako se zovu likovi, ona nam je dala i imena i neke informacije o njima (slika 56):

- Mali jarac: „Donald, puno bolji nego ostali.“
- Srednji jarac: „Bari, jako je dobar od drugoga.“
- Veliki jarac: „Milok Petar, jako je dobar“
- Div: „Roko, živi ispod mosta i opasan je.“



Slika 56: Davanje imena likovima, djevojčica (5)

ZAKLJUČAK

Ova provjera u neposrednoj metodičkoj praksi provedena je u svrhu otkrivanja najboljeg načina prenošenja priče djeci odnosno na koji će način djeca najbolje usvojiti priču. Smatram da bi za vjerodostojnije rezultate bilo potrebno izvoditi istraživanje kroz više skupina i kroz duži period kako bi se moglo utvrditi da li se djeca i nakon nekoliko dana/tjedana/ mjeseci sjećaju priče te formula i fraza koje se pojavljuju u priči.

Kroz ovu provjeru u neposrednoj metodičkoj praksi zaključila sam da su djeca više motivirana za priču kad koristimo geste, pokrete tijela, mimiku lica nego kad koristimo samo glas koji pritom ne prilagođavamo tekstu (ne mijenjamo glasove kad likovi pričaju). Bolje pamte priču i lakše je ponavljaju nakon što su je samo jednom čula. Motivacija za igru nakon priče je veća ukoliko smo priču pričali uz pomoć gesti i sl., ali to nismo nužno dokazali u svakoj skupini. Djeca su uvijek motivirana za igru ukoliko su materijali dovoljno 'primamljivi' i zanimljivi, bez obzira na to koliko im je priča bila zanimljiva.

Nama kao pripovjedačima, zanimljivije je i lakše pričati priču koristeći se gestama, mimikom lica, pokretima i sl., iako takav način pričanja zahtijeva zahtjevniju i dužu pripremu nego 'obično' pričanje priče. Trud se na kraju isplati kada vidimo izraze lica na djeci – čuđenja, divljenja, sreće...

Također, jedan od ciljeva bio je utvrditi da li djeca svjesno koriste šablone. Iako je cilj to bilo provjeriti u samo jednoj skupini (gdje smo pričali priču uz pomoć slika), uočila sam to i u drugim skupinama – crtanje po modelu slike na plošnoj lutki. Mnoge teorije i istraživanja tvrde kako nije dobro šablone davati djeci, ali ona ih ponekad i sama svjesno koriste, ali unatoč tome i dalje koriste svoju maštu.

Smatram da je ova provjera mogla biti opširnija, i da ću u bližoj/daljnjoj budućnosti, kada budem radila kao odgojiteljica i imala većeg i dužeg iskustva u praksi, ponoviti ovu provjeru, ali uz neke preinake i dodatke.

Ovu temu za završni rad odabrala sam zato jer sam kao dijete obožavala slušati i čitati priče i voljela bih mnogoj djeci prenijeti tu 'ljubav prema knjizi'.

Franz Kafka je rekao: *Čovjek čita da bi postavljao pitanja*. Pružimo stoga djeci priliku da postavljaju pitanja, da uče o ovom, realnom, i onom, zamišljenom svijetu.

Pružimo im priliku da ožive svoju maštu i kreativnost i postanu bolji ljudi. Jer priče ne služe samo za zamišljanje i 'puko' pričanje. Pomažu nam da spoznamo neke ljudske vrijednosti. Pomažu nam da pobjegnemo od realnosti. Pomažu nam da kroz priču proživimo neki drugi život. I zaista, nakon jedne priče, osjećamo se kao da smo proživjeli sve što i jedan lik u priči. Zar to nisu čari priče? Pružimo djeci mogućnost da i oni to vide i da u pričama mogu proživjeti još mnogo života.

LITERATURA

1. Biti, V. (2000) *Pojmovnik suvremene književne i kulturne teorije*. Zagreb: Matica hrvatska.
2. Crnković, M. (1978). *Hrvatska dječja književnost do kraja 19. stoljeća*. Zagreb: Školska knjiga.
3. Grdešić, M. (2015). *Uvod u naratologiju*. Zagreb: Leykam international d.o.o
4. Hansen, K., Kaufmann, R., Burke-Walsh, K. (2004). *Kurikulum za vrtiće: razvojno-primjereni program za djecu od 3 do 6 godina*. Zagreb: Pučko otvoreno učilište Korak po korak.
5. Korošec, H. (2004). Neverbalna komunikacija. U Majorn, E., Kroflin, L., *Lutka... divnog li čuda!* (str. 21-42). Zagreb: MČUK.
6. Pandžić, V. (2001). *Putovima školske recepcije književnosti*. Zagreb: Profil
7. Petrović-Sočo, B. (1997). *Dijete, odgajatelj i slikovnica*. Zagreb: Alinea.
8. Slunjski, E. (2008). *Dječji vrtić: zajednica koja uči*. Zagreb: Spektar Media
9. Solar, M. (2004). *Ideja i priča*. Zagreb: Golden marketing – tehnička knjiga.
10. Solar, M. (1994). *Teorija književnosti*. Zagreb: Školska knjiga.
11. Težak, D. (1989). *O recepciji dječje priče*. Zagreb: Suvremena metodika nastave hrvatskog jezika, 1, 50-53.
12. Težak, D. (1991). *Hrvatska poratna dječja priča*. Zagreb: Školska knjiga.
13. Velički, V. (2013). *Pričanje priča – stvaranje priča*. Zagreb: ALFA d.d.
14. Visinko, K. (2005). *Dječja priča – povijest, teorija, recepcija i interpretacija*. Zagreb: Školska knjiga.

Popis slika koje prikazuju dječju igru i dječje likovno stvaranje

Slika 1: Prikaz dvorane u evokacijskom dijelu aktivnosti	20
Slika 2: Improvizirana igra <i>Čovječe, ne ljuti se</i>	21
Slika 3: Primjer davanja imena likovima	21
Slika 4: Slika srednjeg jarca koja se nalazila na plošnoj, štapnoj lutki	25
Slika 5: Crtež srednjeg jarca, dječak (5)	25
Slika 6: Crtež malog jarca, dječak (5,5)	25
Slika 7: Crtež srednjeg jarca, dječak (6)	26
Slika 8: Slika malog jarca, djevojčica (5)	26
Slika 9: Izrađena scenografija za izvedbu predstave <i>Tri jarca vjetropira</i>	27
Slika 10: „Likovi su dobili imena“, djevojčica (6)	27
Slika 11: Nepovezano pisanje slova, djevojčica (4)	28
Slika 12: „Most, potok i livada“, dječak (5)	31
Slika 13: Davanje imena likovima, djevojčica (5,5)	31
Slika 14: Davanje imena likovima, dječak (5)	31
Slika 15: Dramska igra u matematičkom centru s pijunima namijenjenim za igru <i>Čovječe, ne ljuti se</i>	32
Slika 16: Grupna izrada scenografije	32
Slika 17: Izrađena scenografija za izvedbu predstave <i>Tri jarca vjetropira</i>	33
Slika 18: Tijelo i glava „strašnog“ diva, dječak (6)	33
Slika 19: „Glava je dobila oči i usta“, dječak (6)	33
Slika 20: „Divu je narasla kosa“, dječak (6)	34
Slika 21: Grupna izrada scenografije za izvedbu predstave <i>Tri jarca vjetropira</i>	36
Slika 22: Izrađena scenografija za izvedbu predstave <i>Tri jarca vjetropira</i>	36
Slika 23: Izvođenje predstave korištenjem plošnih štapnih lutaka i izrađene scenografije ...	36
Slika 24: „Napad velikog jarca na diva“	37
Slika 25: Crtež velikog jarca, djevojčica (5)	37
Slika 26: Crtež velikog jarca, djevojčica (4)	37
Slika 27: Crtež srednjeg jarca, djevojčica (6)	37

Slika 28: „Jarac prelazi preko mosta kojeg čuva div“, djevojčica (6).....	38
Slika 29: Davanje imena likovima, djevojčica (6).....	38
Slika 30: Davanje imena likovima, dječak (6).....	39
Slika 31: Davanje imena likovima, dječak (7).....	39
Slika 32: Davanje imena likovima, djevojčica (5).....	41
Slika 33: Davanje imena likovima i bojanje likova korištenjem šablona, djevojčica (6).....	41
Slika 34: Slika diva koja se nalazi na plošnoj, štapnoj lutki	42
Slika 35: „Jarac i div“, dječak (5)	42
Slika 36: „Tko to lupa po mom mostu?“, dječak (5).....	42
Slika 37: Grupna izrada scenografije za izvedbu predstave <i>Tri jarca vjetropira</i>	43
Slika 38: Izvođenje predstave korištenjem plošnih štapnih lutaka i izrađene scenografije ...	43
Slika 39: Izvođenje predstave korištenjem plošnih štapnih lutaka i izrađene scenografije ...	43
Slika 40: Izvođenje predstave korištenjem plošnih štapnih lutaka i izrađene scenografije ...	44
Slika 41: „Divovska glava i tijelo“	44
Slika 42: „Glava je dobila oči, nos i usta“	44
Slika 43: Grupna izrada scenografije za izvedbu predstave <i>Tri jarca vjetropira</i>	46
Slika 44: Grupna izrada scenografije za izvedbu predstave <i>Tri jarca vjetropira</i>	46
Slika 45: Izrađena scenografije za izvedbu predstave <i>Tri jarca vjetropira</i>	46
Slika 46: Crtanje likova iz priče.....	46
Slika 47: „Div i tri jarca“, djevojčica (3,5)	47
Slika 48: Crtež diva – „glavonožac“, djevojčica (3).....	47
Slika 49: Davanje imena likovima, djevojčica (2,5).....	48
Slika 50: Davanje imena likovima, djevojčica (3).....	48
Slika 51: „Razgovor jarca i diva“	49
Slika 52: Izvedba predstave na ploči namijenjenoj za matematički centar.....	50
Slika 53: Izvedba predstave na podu.....	50
Slika 54: Manipuliranje materijalima	50
Slika 55: Grupna izrada scenografije za izvedbu predstave <i>Tri jarca vjetropira</i>	51
Slika 56: Davanje imena likovima, djevojčica (5).....	51

Kratka biografska bilješka

Tina Belić rođena je 17. ožujka 1994. u Zagrebu. gdje je završila osnovnu školu. Godine 2013. završila je XIII gimnaziju, prirodoslovno-matematički smjer i upisala Učiteljski fakultet u Zagrebu – Odsjek u Petrinji.

Izjava o samostalnoj izradi rada

Pod punom odgovornošću izjavljujem da sam završni rad pod naslovom *Dječji doživljaj ispričane priče* u potpunosti izradila samostalno. Pri izradi sam koristila literaturu koju sam u skladu s pravilima i navela.

U _____, _____

Potpis: _____

Izjava o javnoj obrani rada

Naziv visokog učilišta

IZJAVA

kojom izjavljujem da sam suglasan/suglasna da se trajno pohrani i javno objavi moj rad

naslov

vrsta rada

u javno dostupnom institucijskom repozitoriju

i javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15).

U _____ , _____

Ime Prezime

OIB

Potpis
